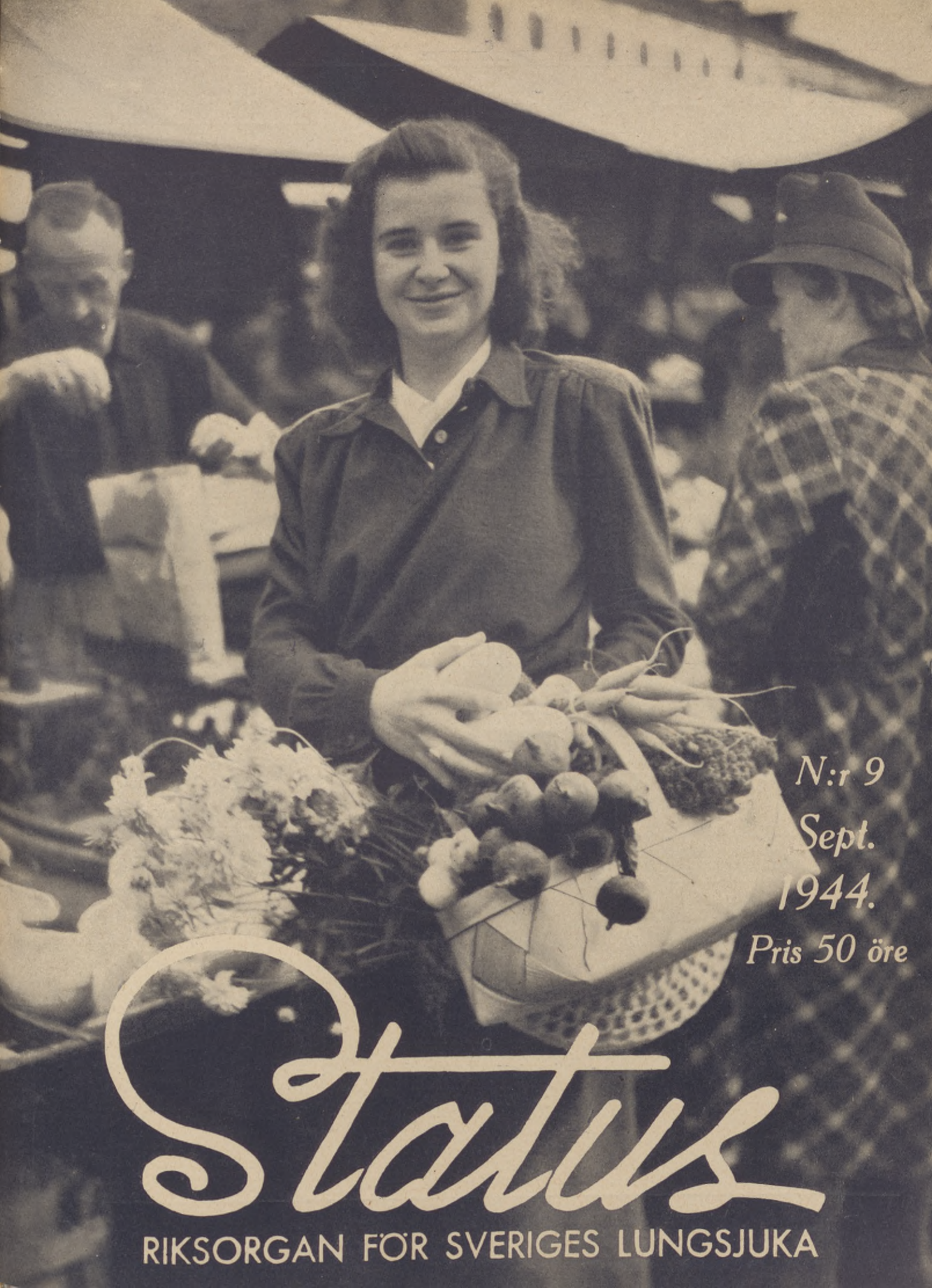

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 9

Sept.

1944.

Pris 50 öre

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

STOCKHOLM

**Ulvsunda
Gummifabriks AB**

Ulvsunda
Telefon 25 25 60

**FIRMA NYA SVENSKA
SKROT A.-B.**

N. Stationsgat. 21, STOCKHOLM
Telefon 30 65 23

KAFÉ FOLKE

Folkungagatan 50, Götgatan 105,
Fleminggat. 40, Smålandsgat. 2,
Slussbaren.

REKOMMENDERAS

Medlemskap i statsunderstödd
SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan
undvara. Skydda Eder själv och Edra
barn genom inträde i ortens

erkända sjukkassa.

Sedan Ni fyllt 40 år är det för sent!

**ÖSTRA SVERIGES
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA**
Sveavägen 61 — STOCKHOLM
Tel. 23 09 85

BETALD ANNONSPLATS

ARBOGA

EDERT BO möblerar Ni smakfullt och
till lägsta pris hos oss. Stort
urval såväl finare som enk-
lare Möbler.

**AXELSONS
MÖBELAFFÄR**
ARBOGA — Tel. 261

ELEFANTEN

för tvätten av bomull och ylle och linne,
för rengöring ute och rengöring inne,
tag tvälarnas tvål, som är tvålen Elefanten,
valuta Du får för den billiga slanten.

Tillverkare:

Tekn. Fabr. Örnen — Arboga

A.-B. ARBOGAMASKINER

Tel. Arboga 20, 212

Specialitet:

Elektriskt direktdrivna små-
maskiner

GYNNA ANNONSÖRERNA!

BODEN

BJÖRKBOMS

FINBAGERI och CAFÉ
Kungsgat. 10 Boden Tel. 598
Rymliga och trevliga lokaler
Beställningar emottagas
Begravningsarrangeras

**GUNHILD ISAKSSONS
DAMFRISERING**

Telefon 11 49.
YRKESKICKLIG PERSONAL
alltid till Eder tjänst.

**E. A. HEDMANS
BAGERI, KONDITORI och KAFÉ**

Kungsgatan — B o d e n — Telefon 280
REKOMMENDERAS
Dagligen färskt bröd o. gott bryggt kaffe

HEDENBRONS KAFÉ

rekommenderas vid utflykter och
promenader

Gott kaffe — Hembakat bröd

Telefon 23 57 — BODEN

BETALD ANNONSPLATS

**BORAS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN**

E. W. JUST

**FÄRGERI — BLEKERI
MERCERISATION**

Handtryckning
av charmeuse

BORAS

Tel. växel 174 65

AXEL HEDLUNDS Måleriaffär

Engelbrektsg. 7 — BORAS
Telefon 132 42

Infodra kostnadsförslag!

BORAS

**FABRIKSNERDLAG
DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS**

FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA

BORAS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORAS —

**BORAS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN**

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gar-
diner och Draperivaror i såväl
bomull som konstsilke.

BETALD ANNONSPLATS

ENKÖPING

Reparera Edra motorfordon hos oss!

Med erfarna och pålitliga montörer
åtaga vi oss reparationer av alla slags
bilar, traktorer, motorcyklar och båt-
motorer. Smidesarbete för motorfordon,
svetsningsarbeten, omslipning av cylin-
derlopp, lagring och laddning av batterier
m. m. Gengas, kol o. ved. Bärningsvagn.

AUTOCENTRALEN, ENKÖPING.

Tel. 636, 637. Verkmästarens bostad 336.

ESKILSTUNA

A.-B. LUNDIN & LINDBERG

METALLVARUFABRIK

Eskilstuna Telefon 13 64

Husgerädsvaror i koppar och aluminium.
Presentartiklar i tenn.

FALUN

Åkeri & Lastbilcentralen

i Falun sammanslagna åkerier

REKOMMENDERAS

Tel. 30 41 - 30 42 - 30 43 30 44

GÄLLIVARE

O. H. LUNDKVISTS

Charkuterifabriks

välsmakande och kvalitativt förnämliga
produkter rekommenderas
GÄLLIVARE Telefon 135

GYNNA ANNONSÖRERNA!

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

SEPT. 1944

Utkommer en
gång i månaden
7:de årgången

Redaktör och ansvarig utgivare:
JOHANNES SANDRÉN

Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 Postgiro 15 44 20

Ägare:
DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Ålderdomshem — konvalescenthem

Det händer rätt ofta att De Lungsjukas Riksförbund får brev från lungsjuka som efter utskrivningen från sanatoriet intagits på hemkommunens ålderdomshem. Det är inte åldringar det gäller, det är oftast unga människor, som hänvisats till denna form av "eftervård". Gemensamt för dem alla är att de ställa den frågan: Kan kommunen tvinga mig in på ålderdomshemmet? Jag är så och så gammal, oförmögen till arbete, medellös och hemlös.

Naturligtvis — måste vi svara — kan kommunen inte tvinga er in på ålderdomshemmet. Men om ni är medellös och i behov av understöd från kommunen, om ni inte har andra existensmöjligheter och kommunen hänvisar er till intagning på ålderdomshemmet, får ni finna er i detta. Sådan är nämligen fattigvårdslagen.

Man förstår reaktionen hos den unga mannen eller kvinnan, som från sanatoriet med dess trots allt trivsamma miljö, skapad av gemenskap och kamratskap mellan jämnåriga olycksbröder- och systrar, tvingas in på hemsocknens ålderdomshem bland åldrande, åderförkalkade gubbar och gummor, ja, ofta nog bland sinnessjuka, vilka f. ö. lika litet som den lungsjuke höra hemma här. Man förstår att här inte saknas möjligheter till friktioner och man förstår också att detta är just den rätta miljön, om man vill deprimeras en ung människa, som på grund av sin sjukdom är känsligare än andra och vars hälsotillstånd är i hög grad beroende av hennes psykiska tillstånd. Det kosthåll som våra ålderdomshem bjuder, är dessutom avpassat efter hemmens ordinarie klientel men knappast lämpligt för en lungsjuk konvalescent, som för bibehållandet av sin relativa hälsa ordinerats god och riklig föda. Härtill kommer känslan av att vara ett "fattighushjon", en av samhället kasserad varelse, vars rätta plats anses vara bland dem, som inte mera ha något att vänta av livet.

Man kan emellertid inte alltid lasta kommunerna för detta sakernas tillstånd. Många kommuner ha faktiskt ingen annanstans att placera den från sanatoriet ut-

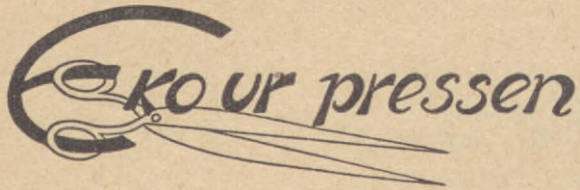
skrivne, hemlöse, än på ålderdomshemmet. Vi känna till fall, där kommunen sökt ordna med mat och husrum åt den lungsjuke på annat sätt, genom inackordering i någon gård, men där detta visat sig omöjligt på grund av rädslan för den sjuke — bacillskräcken! Men för kommunerna skulle detta problem att ta' hand om den lungsjuke efter utskrivningen från sanatoriet inte vara något problem alls, om man hade tillgång till konvalescenthem.

Frågan om konvalescenthem för lungsjuka har länge varit aktuell men den har ytterligare aktualiserats genom den brist på vårdplatser vid landets sanatorier, som blivit följderna av att ett flertal sjukavdelningar måst stängas sedan det visat sig omöjligt att uppbära för dessa nödvändig sjukvårdspersonal. Ett stort antal lungsjuka ha måst hemsändas; många av dem hade säkerligen kunnat utskrivas tidigare men fått stanna kvar på sanatoriet därför att de såsom arbetsoförmögna och konvalescenter inte haft någonstans att ta' vägen efter utskrivningen. Det är mycket troligt — meddelanden till Förbundet vittna därom — att många av dessa remitterats till hemkommunens ålderdomshem.

Det är nödvändigt att frågan om konvalescenthem för lungsjuka blir löst. Det är nödvändigt inte bara ur humanitär synpunkt utan även ur ekonomisk. Landstingens sjukvårdskostnader skulle väsentligt kunna nedbringas om man genom inrättandet av tuberkulos- eller konvalescenthem med s. k. B-platser kunde nedbringa antalet A-platser (för nya fall och svårt sjuka), vilka senare ställa sig betydligt dyrare i drift. Även om antalet A-platser under den närmaste tiden inte skulle kunna reduceras, skulle genom att ett flertal lungsjuka kunde överföras till konvalescenthem de — inte minst genom nu pågående skärmbildsundersökningar — nyupptäckta fallen beredas snabbare sjukhusvård, vilket ur samhällets synpunkt är av den allra största betydelse.

Det borde därför vara landstingen angeläget att snarast taga frågan om inrättandet av konvalescenthem under övervägande.

J. S—n.

Om personalbristen på sjukhusen

och Medicinalstyrelsens och landstingsförbundets utredning härom skriver *Aftonbladet*:

Opinionen ute i landet är inte alldeles tillfreds med den överslätande tendensen i landstingsförbundets och medicinalstyrelsens utredande förklaringar rörande situationen vid våra sjukhus — man tycker sig ha förmärkt en håg för statistiska bortförklaringar i stället för ett direkt konstaterande att verklighetsläget är allvarligt nog. Det märkliga synes vara att de ansvariga instanserna komma i efterhand, medan det för den allmänna meningen länge varit klart att utvecklingen tagit en hotande vändning och att förebyggande åtgärder i ett tidigt stadium bortföretas.

Vad man nu nått fram till är ett utredningsstadium, vilket innebär att den allmänna uppmärksamheten omsider fästs på sjukhuspersonalens i många avseenden beträngda läge och att hela frågan väl i en framtid skall få en gynnsam lösning. Men vi äro inte där än, och under tiden synas alla parter stå hjälplösa inför svårigheterna vid sjukhusen.

Vad beträffar den "optimistiska" statistiken såg den ut så här: den 17 juli i år var antalet nedlagda vårdplatser 3,6 proc. och antalet obesatta sjuksköterske- och sjukvårdsbiträdesbefattningar 8,5 respektive 8 proc. Dessa siffror kommenteras i rapporten så, att de finge betraktas som relativt obetydliga — "de ge icke anledning till oro".

Nej, siffrorna som sådana kunna te sig blygsamma från formell statistisk synpunkt, men realiteterna bakom dem ha som bekant gett anledning till oro. Det är ju glädjande, anmärkes nu i en artikel i landsortspressen och det är en observation som man kan understryka — det är ju glädjande att man från medicinalstyrelse och landsting anser sig kunna se så förhoppningsfullt på saken, och det är naturligtvis riktigt när man framhåller vikten av att sjukvårdsanrättningarnas arbetsro och personalrekrytering inte störes genom överdrivna och tendentiösa skildringar. Men — och härmed uttryckes den stora allmänhetens reflexion — nog förefaller ändå, med hänsyn till hur svårt ansträngd sjukhuspersonalen enligt verifierade uppgifter är, en vakansprocent för sjuksköterskorna på i genomsnitt 8,5 ganska betänklig.

Vad som i detta sammanhang synes oss ännu mera betänklig är en uppgift, som sekr. i Sv. Nationalföreningen mot tuberkulos, dr. J. Lundquist nyligen lämnade en morgontidning, nämligen att sex procent av vårdplatserna på landets sanatorier ha måst läggas ned på grund av personalbristen, eller 351 platser av 5,328. Denna siffra — 6 proc. — är nära dubbelt så stor som den som gäller för samtliga sjukhus: det är med andra ord landets lungsjuka, som hårdast drabbats av arbetskraftsbristen på sjukhusen. Att detta är en för tuberkulosvården och tuberkulosbekämpandet allvarlig situation torde väl ingen vilja förneka.

Östergötlands *Dagblad* har också en del synpunkter på denna fråga, som äro värda att återges. Tidningen konstaterar att den förhoppningsfulla syn på sjukhusens personalfråga, som kommer till uttryck i

Sex proc. av sanatoriernas vårdplatser nedlagda på grund av personalbristen

Skrämmande brist på vårdplatser i övre Norrland

Enligt vad sekreteraren i Sv. Nationalföreningen mot tuberkulos, dr. John Lundquist meddelat Sv. M. ha sex procent av vårdplatserna på landets sanatorier måst nedläggas på grund av personalbristen eller 351 platser av 5 328.

Bland de sanatorier, som under de senaste veckorna fått stänga en eller flera av avdelningar märkas följande:

Sandträsk sanatorium, tre avdelningar med sammanlagt 125 vårdplatser;

Orupssanatoriet en avdelning med 19 vårdplatser;

Centralsanatoriet i Arvika en avdelning (barnavdelningen) med 35 vårdplatser;

Furs sanatorium en avdelning med 12 vårdplatser samt

Mållilla sanatorium två avdelningar med obekant antal vårdplatser.

Särskilt i Norrland är bristen på vårdplatser för lungsjuka stor. "Vi har en skrämmande stor brist på vårdplatser för kroniska tuberkulosfall uppe i övre Norrland" förklarar dr. Åke Lindbom vid Gällivare lasarett för D. N.

— Det har flera gånger hänt att vi fått skicka hem folk som har tuberkulos i sista stadiet till trånga hem, där de har många barn. Staten gör utredningar och står i, det är sant, men det går alldeles för långsamt.

Barnen blir nedsmittade, och så ökar tuberkulosen i Norrland i stället för minskar. Standarden på sjukhusen är också mycket sämre än söder ut.

Isoleringsrum saknas fullständigt. Lokalerna är för små, så att patienterna får ligga och dö i korridorerna. I synnerhet på vintern är Gällivare lasarett så överbelagt att både korridorer och dagrum är fyllda av patienter. Utbyggnader är planerade, men de måste realiserars med det snaraste, ty som det nu är arbetar vi under ytterst betungande förhållanden.

Sverige nämns ofta som ett föregångsland i sjukhushänsende, och det stämmer när det gäller sjukhusen söder ut, där har de en helt annan standard än här uppe vid polcirkeln, slutade dr. Lindbom.

medicinalstyrelsens och landstingsförbundets ovan nämnda uttalande naturligtvis är glädjande.

Men nog förefaller ändå, med hänsyn till hur hårt ansträngd sjukhuspersonalen enligt allmänt verifierade uppgifter är, en vakansprocent för sjuksköterskorna på i genomsnitt 8,5 procent ganska betänklig — ty några sjuksköterskor får man väl i alla fall inte tillbaka från sommarserveringarna. De siffror som nu ha framlagts synas inte rubba någon av förutsättningarna för den allmänna översyn av denna samhällsgrupps anställningsförhållanden, som riksdagen redan har beslutat. Även om inte alls något underskott på t. ex. sjuksköterskor skulle föreligga, finns det anledning att göra vad göras kan för att få bort den ogynnsamma särställning i vilken dessa kommit att stå. Disciplinförhållandena, möjligheterna att utnyttja fritiden och mycket annat äro, såväl under utbildningstiden som under den följande arbetsanställningen, sådana, att de mycket illa gå ihop med vårtids syn på individuell frihet. Och de löneförmåner som komma en sjuksköterska till del stå också i dålig relation till det ansvarsfulla arbete hon utför.

Riktigt! Men det gäller inte bara sjuksköterskorna, det gäller all sjukhuspersonal.

Riksförbundets andra socialvårdskurs hålles 9—16 sept.

Gediget program, goda föredragshållare. — 37 deltagare anmälda

Bommersviks folkhögskola.

Föregående höst genomförde De Lungsjukas Riksförbund en instruktionskurs i socialvårds- och förbundsfrågor för Förbundets medlemmar vid Bommersvik folkhögskola i Södermanland. Kursen var avsedd som ett led i arbetet att utbilda därtill lämpliga medlemmar i socialt arbete och i föreningsarbete så att därigenom inom Förbundet skapades en kader av funktionärer, studieledare och i socialvårdsfrågor initierade medlemmar.

Det visade sig att denna kurs slog så väl ut och blev till så stor nytta för Förbundets arbete att Förbundsstyrelsen av innevarande års förbundsmöte beslöt begära anslag för en ny liknande kurs nu i höst. Förbundsmötet beviljade denna framställning, och en ny socialvårdskurs kommer nu att anordnas på Bommersviks folkhögskola under tiden 9—16 sept.

I likhet med föregående år har kursbestyrelsen försäkrat sig om framstående föredragshållare och instruktörer. Sålunda kommer Stockholms stads fattigvårdsdirektör Otto Wangson att inleda kursen med ett orienterande föredrag om socialvården i Sverige, sekreteraren i Pensionsstyrelsen Per Bruswitz talar om pensionslagen och Pensionsstyrelsens verksamhet, sekr. i Sv. Nationalföreningen mot tuberkulos, dr. John Lundquist om tuberkuloslagen och tuberkulosbekämpandet i Sverige och socialvårdssyssloman Einar Lind, Göteborg, om fattigvårdsfrågor. Om de partiellt arbetsföras problem föreläser konsulent Karl Montån, Stockholm och om studiearbetet rektor Gunnar Hirdman, A. B. F.

37 deltagare äro anmälda till kursen, vilken helt och hållet bekostas av Förbundet.

Tuberkulos är vanligaste sjukdom bland lärarna. Mer än en tredjedel av de sjukdomsfall bland folkskollärare, för vilka ersättning av statsmedel betalades under budgetåret 1942—43, utgjordes av tuberkulos, ledgångsreumatism och kräfte, konstaterar skolöverläkare Hertz i en till skolöverstyrelsen överlämnad utredning.

Av landets omkring 9,000 manliga och 16,700 kvinnliga folkskollärare fick under året 99 manliga och 251 kvinnliga lärare sjukersättning. Sjukdomsgrupperna tuberkulos samt musklernas och bensystemets sjukdomar dominerar med vardera 44 fall.

Hög tbc-procent i övre Norrland. Skärmbildsundersökningen för att kartlägga tbc-fallen i Tornedalen är nu slutförd vad Nedre Tornedalen beträffar och den har givit vid handen att tbc-fallen där är större än på andra håll i landet. Uppgiften lämnas av dr. E. P. Forssling, som f. n. är sysselsatt med att undersöka 9,000 röntgenplåtar som tagits under skärmbildsbilens resor i Nedertorneå, Karl Gustafs och Hietaniemi socknar samt Haparanda stad. Preliminärt uppger dr. Forssling tbc-fallen till ca 20 procent.

Motion i Södermanlands läns landsting om fri sanatorievård

Motionärerna hemställa även om studieanslag till patienterna på Löt

Fri sanatorievård för lungsjuka, vilkas behållna förmögenhet understiger femtusen kronor, föreslås i en utförligt motiverad motion till landstinget i Södermanlands län av hr E. W. Bergström, Eskilstuna, m. fl. Den går ut på att landstinget "för snabb utredning måtte uppdraga åt en särskild kommitté att utreda möjligheterna för en reform, varigenom landstinget skulle ikläda sig betalningsskyldigheten för vårdavgifterna på länets sanatorium i den mån vederbörande patients behållna förmögenhet icke överstiger ett belopp av förslagsvis 5,000 kronor".

Flertalet lungsjuka återvinna visserligen hälsa och krafter, heter det i motionen, men sanatorievistelsen blir ofta lång och den sjuke måste nästan alltid räkna med någon tids eftervård. Om man därjämte tager i betraktande mängden av återfall, torde det vara uppenbart, att denna sjukdom bl. a. innebär ekonomisk ruin för många människor. Ofta gäller det medborgare som genom arbete och försakelse lyckats skaffa sig ett mindre sparkapital på något tusental kronor. För denna kategori är det icke ovanligt, att hälsan försvinner samtidigt med de mödosamt hopkomna besparingarna.

Med ganska stor sannolikhet torde man kunna utgå ifrån, att den patient som utskrivs från sanatoriet med sitt sparkapital i behåll har större möjlighet att skaffa sig den eftervård han själv känner sig behöva, vilket i sin tur kanske mången gång skulle kunna förhindra recidiv. Som det nu är, måste emellertid en förvård å sanatorium omhändertagen lungsjuk i första hand bestrida vårdkostnaden av egna medel, så långt dessa förslå. Först sedan den sjukens praktiskt taget samtliga tillgångar förbrukats, blir vårdkostnaden en kommunal angelägenhet. Såväl familjeförsörjare som personer utan försörjningsskyldighet tvingas sålunda ej sällan att efter konvalescenstidens utgång ånyo taga upp kampen för tillvaron med två tomma händer. Det förekommer otvivelaktigt även beträffande andra än tuberkulösa sjukdomsfall, att sjukdomen undergräver sjuklingens (familjens) ekonomi.

Det torde dock som regel vara odisputabelt, att personliga motgångar, i vad det rör omsorgen för framtiden, får svårare följdverkningar för den lungsjuke än för andra sjukdomsfall. En viktig psykisk förutsättning för tillfrisknande är, att patienten icke onödigtvis oroar sig för framtiden. Att medborgare som bemödat sig om att klara sin existens genom eget arbete omedelbart efter utskrivningen från sanatoriet skulle vara hänvisade till understöd av ren fattigvårdskaraktär måste för övrigt ur såväl medicinsk som humanitär synpunkt betecknas såsom mycket otillfredsställande. Den samhälleliga hjälpen må sedan vara avsedd för eftervård, för familjens uppehälle eller någonting annat.

Flera skäl tala för önskvärdheten av att Landstinget påtager sig en del av de vårdavgifter som för närvarande falla på de sjuka. Den sanatoriepatient vars behållna förmögenhet icke uppgår till visst maximerat belopp skulle sålunda åtnjuta fri sanatorievård och bidra till vårdkostnaden endast i den mån förmögenheten överstiger detta belopp, förslagsvis lägst 5,000 kronor. Följden härav bleve, att patienten lämnar sanatoriet med sina sparmedel helt eller delvis i behåll. Visserligen finns det

risk för att konvalescenstiden fortsätter utanför sanatoriet och att sparmedlen ändock måste tillgripas så småningom, men det sker då under förhållanden som den sjuke har lättare för att acceptera. För skattebetalarna torde här åsyftade reform icke innebära någon större belastning, alldenstund det i stor utsträckning rör sig om en ren överflyttning av utgifter från primärkommunerna till landstinget. Det profylaktiska och sociala värde som förslaget skulle få i och med att det realiserades torde dock mer än väl uppväga den omedelbara samhällsliga merutgiften.

Denna fråga har fått ökad aktualitet, sedan det visat sig, att det nya förslag till sjukkasselag som nu föreligger bygger på rent försäkringstekniska grunder och sålunda utesluter här ifrågavarande sjuka för åtminstone en generation framåt.

Studieanslag till patienterna på Löt.

I en annan motion föreslås att landstinget beviljar ett studieanslag till patientföreningen på Löt å förslagsvis 300 kronor för 1945. Med anslaget bör lämpligen förknippas det villkoret, att överläkaren vid sanatoriet tillförsäkras medbestämmanderätt ifråga om medlens förvaltning.

I motionen framhålls, att patienterna på våra sanatorier sträva efter att göra det bästa möjliga av den ofta långa tid de tvingas tillbringa där. Det ligger i sakens natur, att de sjuka, i den mån deras hälsa tillåter dem att utföra något arbete nästan uteslutande inrikta sig på självstudier i någon form. På Löts sanatorium arbetade förra året tre studiecirklar med 32 medlemmar förutom 25 enskilt studerande patienter. Det har emellertid förljudits, att studiearbetet kraftigt hämmats till följd av de studerandes alltför ansträngda ekonomi. Om landstinget därför i likhet med vad som redan sker på olika håll i landet beviljade ett studieanslag till patientföreningen på länets sanatorium, skulle detta möjliggöra studier i större utsträckning, bereda ökad trevnad för många patienter och även bidra till den omskolning av arbetskraften som ofta blir nödvändig i samband med sanatorievistelse.

Motion i Upsala län om socialkurator för tbc-sjuka.

I motion till Upsala läns landsting föreslår landstingets ordf. hr A. E. Elmroth i Tierp, hrr David Eklöf i Skutskär och Sven Lindh i Uppsala att landstinget måtte besluta dels att uppdraga åt hälso- och sjukvårdsutskottet att utreda frågan om behovet av en socialkurator för de tbc-sjuka, dels att uppdraga åt förvaltningsutskottet att om så påfordras redan under loppet av nästkommande år inrätta en sådan befattning samt att gälda härav förorsakade kostnader av medel ur posten för oförutsedda utgifter. Eftervärden av de tbc-sjuka påkallar stort intresse framhålls det i denna motion liksom också i en framställning av samma motionärer om ett sedvanligt anslag på 2,500 kr. till Uppsala läns konvalescentförening.

I skrivelse till hr Elmroth påpekar ordf. i Uppsala läns Konvalescentförening, hr Sven Lindberg, att en eventuell socialkurator bör äga praktisk kännedom om de tuberkulösas förhållanden och problem och även kan rekryteras ur de tbc-sjukas egna led. Hans expedition bör förläggas till centralsanatoriet i Uppsala.

Arbetsförmågan vid tuberkulos

En intressant undersökning av professor A. Kristenson

Riksförsäkringsanstaltens bedömningsystem är alltför stelt

Arbetsförmågan vid tuberkulos är som bekant en fråga som fått större betydelse allteftersom de partiellt arbetsföras insats kommit att värderas högre i samhället och kostnaderna för de på grund av sjukdom arbetsförmögna ökat till ofantliga belopp, framhåller dr. Erland Mindus i en artikel i Tidskriften Affärsökonomi, där han refererar en artikel av professorn i medicin vid Serafimerlasarettet Anders Kristenson, vilken för en tid sedan publicerades i Sv. Läkartidningen och i vilken prof. Kristenson redogör för resultatet av en rundfråga rörande ovan nämnda problem.

Undersökningen har föranletts av att försäkringsbolagens, framförallt Riksförsäkringsanstaltens, bedömning av arbetsförmågan ibland avviker från den undersökande läkarens uppfattning. Med anledning härav har förf. gjort en enquête bland sanatorieläkarna och av dessa erhållit upplysningar om, hur de uppskatta arbetsförmågan vid olika former av lungtuberkulos: lungkörteltuberkulos, färska lungförändringar, kvävgasbehandlad tuberkulos och lungsäcksinflammation. Arbetsförmågan bedömdes med hänsyn till åkommans ålder och för arbetargrupper med tungt, medeltungt och lätt arbete.

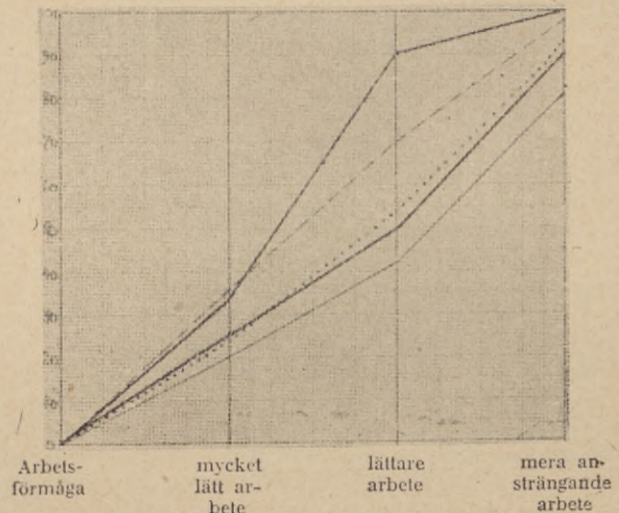
Professor Kristenson framhåller "att en faktor att ta hänsyn till vid bedömningen av arbetsförmågan uppgives vara den sjukens energi och arbetsvilja, vilka äro så olika. En, som vill arbeta, bör få arbeta; en som arbetar med motvilja, bör skonas. Patienten känner ofta bättre sin arbetsförmåga än läkaren. En dylik uppfattning är enligt min åsikt ej riktig. Det vanskliga med de tuberkulösa sjukdomarna är just denna skillnad mellan läkarens erfarna omdöme om riskerna och patientens uppfattning om sig själv. Lika viktigt som det är att i en del fall ej böja sig för patientens arbetsovillighet, lika viktigt är det för patientens framtid och hälsa, att man håller emot i uppskattningen av arbetsförmåga och i tillåtelsen att arbeta i andra fall. Man kan icke i detta avseende jämnställa tuberkulosen med traumatiska åkommor, där arbete rent av kan ha en terapeutisk effekt. "Att sätta en patient i arbete är alltid ett experiment, vars utgång man med oro avvaktar", säger en kommentator. Ofta framhålls i kommentarerna, att förhållandena i verkliga livet i fråga om arbetsmöjligheter, kunna ställa sig annorlunda, än man tänkt sig. Den teoretiska arbetsförmågan är ej alltid tillämplig i praktiken. Ofta gäller frågan: antingen fullt arbete eller intet arbete. Att finna ett mycket lätt eller lättare arbete är ej alltid så lätt i det dagliga livet. (Kurs. av oss).

Bedömningen av arbetsförmågan influeras i hög grad av speciella förhållanden i olika delar av landet och inom olika yrken. Fiskare och sjömän kunna ej sändas i verkligt förvärvsarbete, förrän de äro fullt återställda. Under väntetiden hava de ingen eller blott obetydlig inkomst. Detsamma gäller en skogsarbetare, som i sitt yrke är oanvändbar, även om han har en teoretiskt sett relativt god arbetsförmåga, vilken arbetsförmåga i ett annat yrke, t. ex. kontoristens, skulle tillåta ett ej ringa förvärvsarbete. Detta sammanhänger med omöjligheten att in-

om vissa yrken anordna lindrigt arbete. I dylika arbetargrupper blir även en gradering av arbetsförmågan till "duglig till lättare arbete" i regel = intet verkligt förvärvsarbete. Ja, även för patienter, som anses dugliga till medeltungt arbete, kan det vara svårt att få dylikt i de i kroppsligt avseende mest påfrestande yrkena. Tillgodogörandet av den partiella arbetskraften är inom de flesta områden ganska litet tillgodosett. En omskolning kan i många fall komma ifråga och medför då arbetsförmåga under den tid, omskolningen pågår. Det är tydligt, att förhållandena här äro ganska komplicerade och fordra intresse och kunskap hos den bedömande läkaren och hos den bestämmande försäkringsinstansen. Hänsyn måste också tagas till det förhållandet, att för vissa arbetargrupper, t. ex. skogsarbetare, arbetsomständigheterna i landets nordliga delar äro i yttre avseende ogynnsammare än i de sydliga delarna".

Arbetsförmåga i %

— : Rfa
 — : Grupp 1 } Sanatorieläkarna
 - - - : " 2 }
 ····· : " 3 }

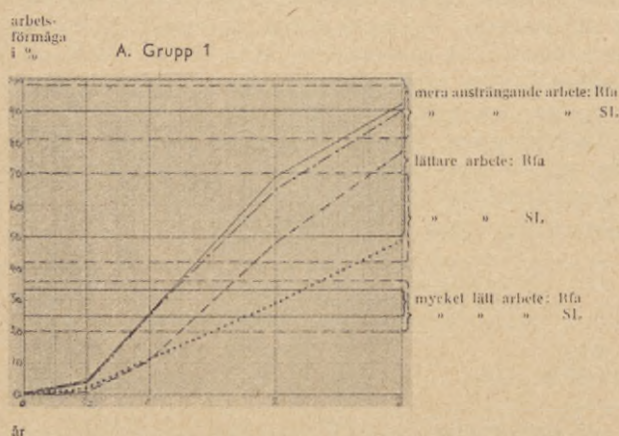
Kurva 1. Arbetsförmågans gradering.
(Efter Sv. Läkartidningen.)

För dessa kategorier innebär därför en gradering som "duglig till lättare arbete" att de fortfarande inte kunna utföra förvärvsarbete. Här bör naturligtvis omskolning ske till annat yrke. — Indelningen av arbetsförmågan har skett efter Riksförsäkringsanstaltens (Rfa:s) normer: grupp 1: i stånd till även mera ansträngande arbete = skogs- och jordbruksarbete, grupp 2: i stånd till lättare arbete = i allmänhet lika med industriarbete och grupp 3: i stånd till mycket lätt arbete = studerande och kontorister.

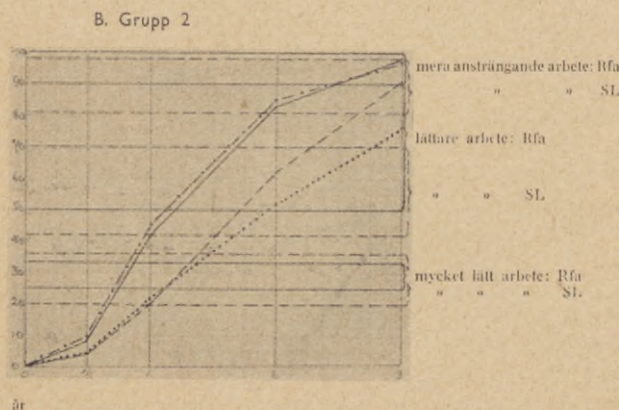
Kurva 1 visar, hur graderingen utfallit enligt rundfrågan. Av

kurvan framgår, att den uppskattade arbetsförmågan i grupp 1 (det tyngsta arbetet) hela tiden ligger under Rfa:s minimigräns. M. a. o.: Rfa bedömer arbetsförmågan högre än de behandlande läkarna. Detta innebär, att om en person i grupp 1 av läkare anses vara "duglig till lättare arbete" har han i medeltal en arbetsförmåga av 42 %, men Rfa kan uppskatta samma arbetsförmåga ända upp till 90 %.

I nedanstående tre kurvor (kurva 2, A, B och C) redovisas de olika tuberkulosformernas inverkan på arbetsförmågan. Av dessa kurvor framgår, att de olika sjukdomstillstånden alla medföra hel arbetsförmåga under det första halvåret. Det är endast i grupp 3 (mycket lätt arbete), som bedömningen är gynnsammare, men inte heller här nås full arbetsförmåga under denna tid. Under det andra halvåret äro fortfarande lungförändringar och kvävgasbehandlade fall arbetsförmögna i grupp 1 och 2, under det att i den lättaste gruppen finns halv

Kurva 2 A. (Efter Sv. Läkartidningen.)

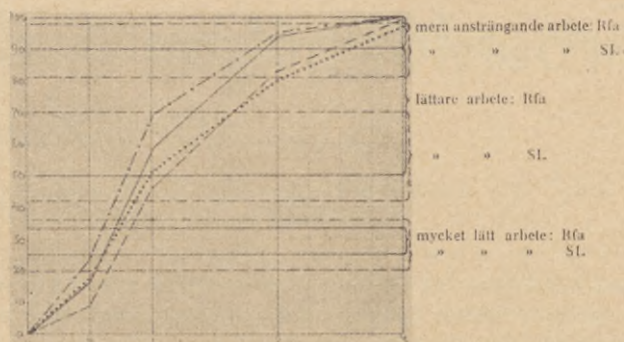

Kurva 2 B. (Efter Sv. Läkartidningen.)

arbetsförmåga. Fallen av lungkörteltuberkulos och lungsäcksinflammation äro också under denna tid i grupp 1 helt oförmögna. I grupp 2 ligger den procentuella arbetsförmågan vid ca 45 %, men den effektiva arbetsförmågan måste anses vara mycket mindre. Det är endast i grupp 3, som en del inkomstbringande arbete kan utföras.

Under det andra året bedömas de olika sjukdomsformerna gynnsamt i grupp 3: mellan 80 och 95 % arbetsförmåga. Även i grupp 2 ligger bedömandet gynnsamt med en viss återhållsamhet för lungförändringar och kvävgasbehandlade fall. I

C. Grupp 3

Kurva 2 C. (Efter Sv. Läkartidningen.)

den tyngsta gruppen är däremot arbetsförmågan fortfarande mycket dålig och ligger i medeltal vid 29 %.

Under det tredje året är det endast kvävgasfall och lungförändringar, som medföra en avsevärt nedsatt arbetsförmåga för grupp 1. I grupp 2 och 3 anses arbetsförmågan vara i stort sett normal utom för kvävgasfallen i grupp 2, där nedsättningen ännu uppgår till 1/4.

De praktiska slutsatser, som förf. drar av denna undersökning, är att bedömningssystemet är alltför stelt. Man måste införa en mera differentierad gradering av begreppet arbetsförmåga. Man måste också kunna ge personer med en nedsättning av arbetsförmågan, som är mindre än 10 %, de ekonomiska möjligheterna att kontrollera sitt hälsotillstånd regelbundet och att få sådant arbete, att rimlig vila och fullvärdig kost kan hållas. Här kommer man även in på sådana faktorer som att ett arbete i och för sig kan vara lätt, men genom dess karaktär av tempoarbete med kanske högt uppdrivna ackord blir det jäkligt och således realiter ansträngande. Även från detta håll tränger frågan om deltidsarbete på. Ävenså måste ersättning kunna beredas vederbörande under omskolningstiden, även om han pappersmässigt har en arbetsförmåga, som är tillräcklig för det nya yrket.

Alla dessa krav medföra nya anspråk av ekonomisk art, men de måste dock i längden betala sig. De resultat, som erhållas av en aldrig så fullgod medicinsk vård, bli helt spolieerade, om ej en smidig anpassning sker av vederbörande på arbetsmarknaden med garanti för fullförsörjning ända tills reellt full arbetsförmåga uppnåtts.

HEMMETS JOURNAL

populär, intressant
omväxlande

Tuberkulinreaktionen

Av Doktor Harald Harpoth, Danmark

En av de allra viktigaste undersökningar som man låter patienten undergå, när han skall undersökas för tuberkulos, är som bekant tuberkulinreaktionen, vilken i själva verket är det gränsmärke, som avgör om patienten skall underkastas vidare undersökning eller inte. Då detta är ett prov som hela Danmarks folk förr eller senare kommer att få undergå, så kan det vara på sin plats att berätta litet om tuberkulinreaktionen, i synnerhet som vi läkare gång på gång blir föremål för frågor, vilka tydligt visar intresse för reaktionen men samtidigt avslöjar att de flesta inte riktigt förstår om de skall vara glada för att reagera "positivt" eller "negativt". När patienten är villrådig är det ofta läkarens fel, då den ene säger till sin patient: "Ja, ni kan vara glad, ty ni kan se att ni efter insprutningen får en röd fläck på armen och det ger er skydd mot tuberkulos". Under det att en annan läkare säger till en annan patient: "Ni kan vara trygg ty ni reagerar inte för tuberkulinproven". När dessa två patienter sedan talar med varandra, förstår jag så väl att de inte vet vad de skall tro.

I det följande vill jag därför föröka redogöra för dessa till synes alldeles varandra motsägande förklaringar och då skall jag först berätta en smula om *tuberkulinet*, som användes för proven, *den teoretiska grundvalen för reaktionen*, *sättet att utföra tuberkulinprovet och vad man kan sluta sig till av dessa provs utgång*.

Tuberkulinet är det giftstoff som tuberkelbacillerna utfäller antingen de odlas i en särskild näringssubstans eller lever i en levande organism. Robert Koch som år 1882 beskrev tuberkelbacillerna påvisade att man kunde använda tuberkulinet i diagnostiskt syfte d. v. s. avgöra om en människa var smittad med tuberkulos. Han framställde tuberkulinet av 4 procent glycerinbuljong, i vilken han hade odlat tuberkelbaciller 6—8 veckor. Efter denna tid koktes glycerinbuljongen tillsammans med tuberkelbacillerna under en timme i strömmande vattenånga, varefter den filtrerades genom filterpapper och destillerades till 1/10 av den ursprungliga volymen. Denna vätska kallas "Kocks tuberkulin".

På åtskilliga sätt har man försökt att få bort de ämnen som hindrar bedömandet av reaktionen. Detta "rensade tuberkulin" från statens seruminstitut användes nu överallt i Danmark på tuberkulosstationer, sjukhus, sanatorier och allmän praktik och är ett stort framsteg när det gäller att bedöma reaktionen.

Den teoretiska grundvalen för tuberkulinreaktionen.

Från skoltiden och kemitimmarna kommer nog de flesta ihåg att när man droppade lite lapis i en koksaltlösning så blev det en synlig reaktion som bestod i en vit bottensats, medan å andra sidan denna reaktion uteblev om man i saltlösningen t. ex. droppade sockervatten. En liknande reaktion uppstår i organismen, när tuberkulinet kommer i kontakt med ett särskilt ämne "antituberkulin"; det finns överallt i vävnaderna hos människor, när hon blivit smittad, även om infektionen har varit så svag att den aldrig blivit upptäckt, vilket är fallet hos de allra flesta människor över 35—40 år.

När alltså "tuberkulin" och "antituberkulin" (som ju finns överallt i den tuberkulosinfekterade organismen) kommer i för-

bindelse med varandra blir det en positiv tuberkulinreaktion, vilket visar sig genom att det uppstår en röd svullnad, "hård fläck", ungefär 10×10 mm. stor. Men finns det inte något "antituberkulin" i vävnaderna blir det ingen rodnad. Det vill säga: reaktionen är negativ och det har i stort sett aldrig varit tuberkelbaciller i organismen.

Vi kan alltså fastslå, att tuberkulinreaktionen endast är positiv, när det inympade tuberkulinet ingår förbindelse med "antituberkulinet" och att detta endast finns i organismen när denna är påverkat av tuberkelbaciller.

En ytterligare undersökning med röntgen, stetoskop, blodsänka, expektoral- och viktundersökning m. m. är därför nödvändig för att avgöra om det är fråga om en aktiv tuberkulos eller blott en överstående, ofarlig tuberkulos, som de flesta människor har genomgått utan sjukdomstecken.

Tuberkulinproven.

Det sätt på vilket man söker införa tuberkulinet för att få en reaktion har inte alltid varit som nu. Robert Kock — det lysande namnet i tuberkulosforskningen — sprutade in det förtunnade tuberkulinet under huden och iakttog reaktionen, vilken uppträdde 1—3 dagar efteråt; den var i positiva fall ofta så våldsam och direkt farlig att man snart blev tvungen att överge denna metod men grunden var i alla fall lagd till vidare utformning av proven.

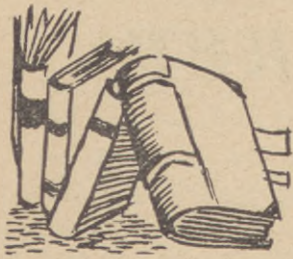
Calmettes reaktion, då tuberkulinlösningen helt enkelt droppades in i det ena ögat var en god reaktion, då den var mycket känslig, men också den måste överges på grund av de följdverkningar som uppstod.

v. Pirquets metod då man gnider in tuberkulinet i en ytlig rispa i huden är säkert den mest använda metoden men också den har måst överges, inte för att den är farlig men därför att den inte är tillräckligt känslig. Moro blandade tuberkulin med lanolin och gned in denna salva i huden på bröstet, varvid det i positiva fall uppstod några röda kvisslor. Metoden användes ännu mycket men här i landet i en något moderniserad form, plåsterproven, emedan ingnidningen i huden kan ge okarakteristiska symptom som försvårar bestämningen. Man stryker lite salva på ett häftplåster, sätter fast det på huden vid bröstet, vilket i förväg är tvättat med eter. Det tas sedan bort efter 24 timmar och avläses 48 timmar senare. Ett kontrollplåster utan salva genomgår samma procedur. Denna metod som Monrad här i landet har propagerat för lämpar sig utmärkt för barn, då den är smärtfri, ofarlig, tillräckligt känslig, om den utförs två gånger, och den ger praktiskt taget inte någon okarakteristisk reaktion.

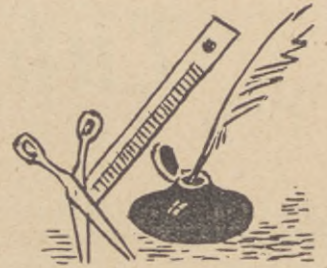
Under Vollmers lapprov användes ett stycke häftplåster genomfuktat med tuberkulin i båda ändar. Reaktionen visar sig genom rodnader på två ställen och ett icke påverkat parti däremellan. Men plåsterprovet som tidigare omtalades är mera bekvämt.

Det bästa och säkraste sättet är Mantoux-Mendels prov, varvid insprutas först svaga och sedan om det skulle behövas starkare tuberkulinlösning under hudens översta skikt. Avläsningen sker 72 timmar senare och visar sig i de positiva fallen som ett

(Forts. å nästa sida.)

Litteratur

NYA BÖCKER

MOT LJUSET. Nordisk prosa, dikt och konst tillägnade **MARTIN ANDERSEN NEXÖ.** Arbetarkulturs förlag. Pris 12:—.

Till Martin Andersen Nexös 75-årsdag, som den frejdade danske diktaren kunde fira i Sverige, har ett antal svenska, danska, norska, isländska och finska författare och konstnärer samarbetat för att med denna bok hylla en av arbetardiktningens veteraner. Det stoff som samlats inom denna boks pärmar har mycket av intresse att erbjuda. Där finns dels rena hyllningsartiklar till festföremålet, dels teoretiska studier av ofta mycket hög halt. Johan Bergen uppbygger mycken skarpsinighet för att utreda begreppen "aktiv och passiv konst"; Ivar Lo-Johansson skriver på sitt eget karakteristiska vis litteraturhistoria, varvid han uppdelar litteraturen i tre kategorier utifrån sociala synpunkter; Axel Strindberg utreder övertygande "Frihetens närmaste ursprung". Det finns i denna bok också självbiografiska uppsatser, som man läser med intresse och utbyte: dit hör framför allt Aksel Sandemose's "Fragment av en selvbiografi" och Gustav Hendenvind-Erikssons kapitel "Träldom". Många framstående konstnärer har gett sina bidrag till den vackra volymen; jag nämner här Albin Amelin, Sven Erixson, Roland Svensson, Ragnar Sandberg och Stig Åsberg.

GUSTAV HENDENVIND-ERIKSSON: MED RALLARKÄRRA MOT DIKTEN. Kooperativa förbundets förlag. Pris 3:75.

Författaren, en av den svenska arbetardiktningens pionjärer och en av dess originellaste gestalter, berättar här på sitt egenartade, lugnt filosofiska och mustigt humoristiska sätt om sin väg fram till diktarskapet. Det blir en sträv, kantig med högst verkingsfull berättelse, som man hela tiden lyssnar till med öronen på spänn. Otaliga är de kroppsarbeten denne diktare utfört. Sällan har det förunnats honom perioder då han helt har kunnat ägna sig åt författarskap; mest har det fått utövas efter en hård och ansträngande arbetsdag. Gustav Hendenvind-Erikssons självbiografi är ett dokument, som på samma gång griper och styrker. Det berättar om trohet mot kallelsen, trots

hårda yttre omständigheter. En klok och god människa framlägger där en rapport om färdevägen. Mycken människokunskap har sammanträngts på denna boks sidor. Montaigne är en av denne författares läromästare, och till slut citeras följande tankvärda ord av den franske mästaren: ". . . Vi släpa våra bojor med oss. Det är ingen fullständig frihet, vi vända ännu blicken mot det, som vi lämnat. Vi ha sinnet fullt därav. . . Vårt onda sitter i själen, men denna kan icke fly undan sig själv."

FINLAND BERÄTTAR. Kooperativa förbundets bokförlag. Pris 4:75. Detta är en antologi, omfattande trettio noveller eller romanavsnitt, utvalda av Elmer Diktonius och Lauri Viljaren. Ett intressant tvärsnitt genom den finska berättande diktningen, alltifrån Aleksis Kivi fram till den modernistiska berättelsens representanter. Den finaste *novellisten* i hela församlingen, är kanske Runar Schildt, företrädd av sin mästertliga novell Aapo. Allt i denna bok är emellertid av hög litterär kvalitet och speglar klart den litterära egenarten hos vårt grannfolk i öster. Den litterärt intresserade bör inte förbigå denna rikhaltiga och förnäma novellantologi.

ALF HENRIQUES: SVENSK LITTERATUR 1900—1940. Bokförlaget Forum. Över ån ska man alltså gå över vatten: faktum är att vi knappast har någon inhemska översikt över modern svensk litteratur som kan mäta sig med vad den danske kritikern här givit. Dispositionen är klar och överskådlig, de enskilda diktaranalyserna ofta pregnanta och träffande, hela föredraget buret av smittande entusiasm och stor inlevelseförmåga. Alf Henriques har med denna intelligenta inventering av det moderna svenska litteraturbeståndet gjort svensk kritik en stor tjänst. Men naturligtvis kan man komma med en del detaljmärkningar. Varför förbigås Birger Sjödin? Ode Balten är född i Dalsland, ej i Västergötland. De kronologiska översiktterna visar en del brister; godtycklig och knapphändig synes redovisningen för litteraturen 1940—43 vara. Huvudintrycket av en fin och värdefull handbok kvarstår emellertid.

Johannes Edfelt.

lätt infekterat parti, vilket är rött och cirka 10×10 mm² stort. I enstaka fall där hudens reaktion är mycket kraftig kan det uppstå ett rött, ömt och upphöjt parti stort som en handflata. Ibland bildas en blåsa. Det blir feber och ömhet i armhålorna till följd av svullnad i körtlarna men efter någon tid har symptomen givit med sig. Det är obehagligt men ofarligt och tyvärr kan det i enstaka fall inträffa även om man börjar med svaga lösningar.

Jag vill framhålla att till och med de kraftigaste reaktionerna är ofarliga och att det lilla ytliga sticket inte framkallar smärta. Det är därför förkastligt när föräldrar inte ger tillåtelse till att

barn tuberkulinprövas under den invändningen att det är synd om barnen. Nej, låt oss i stället vara eniga om att det är synd att låta bli, och ni kan vara förvissade om att det är många tuberkulosfall som skulle komma tidigare under behandling om det inte funnits föräldrar som av missriktad godhet mot barnen undandrar dem denna viktiga undersökning.

Vad betyder det när man är tuberkulinpositiv?

Det betyder helt enkelt att man har varit — eller kanske ännu är — smittad med tuberkelbaciller. Tuberkulinproven är

(Forts. å sid. 30.)

"Herr Riddaren... Herr Kommendören..."

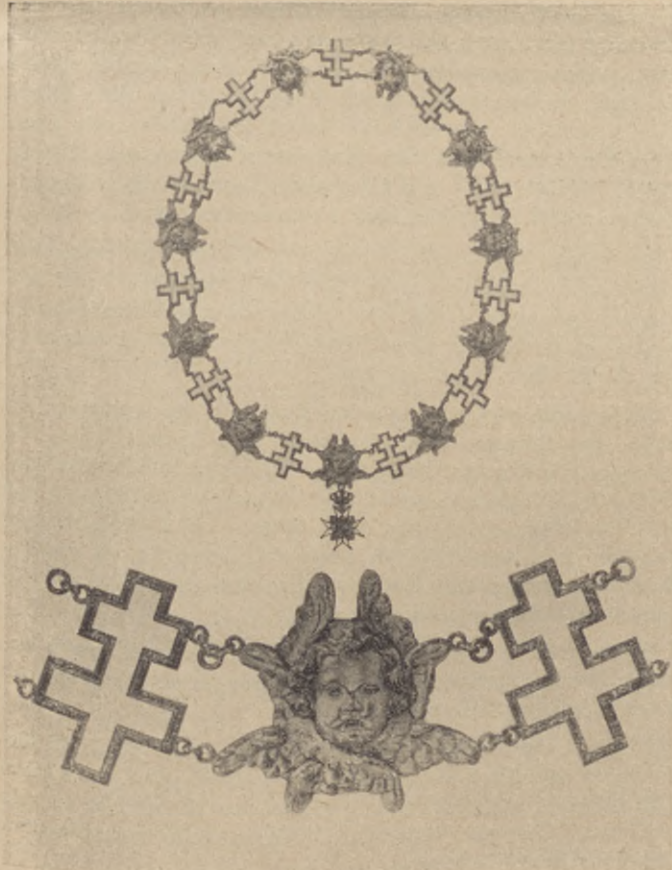
Ett kåseri om svenska ordnar

"Konungen har i ordinarie
ordenskapitlet utnämnt . . ."

En tidningsnotis med denna inledning förekommer som bekant regelbundet en gång om året sedan lång tid tillbaka i våra dagliga tidningar. Hur många hedervärda svenska medborgare ha inte med skälvande händer vecklat upp sina respektive hus- och livorgan och med ivriga ögon spanat på de välbekanta spalterna! Med spänning har skeppsmäklaren och konsuln frågat sig: — Ska höga vederbörande i år äntligen ha visat sig uppskatta mina insatser för vår goda stads framåtskridande, så att

Fredrik I, instiftare av Serafimer-, Svärds- och Nordstjärneordnarna.

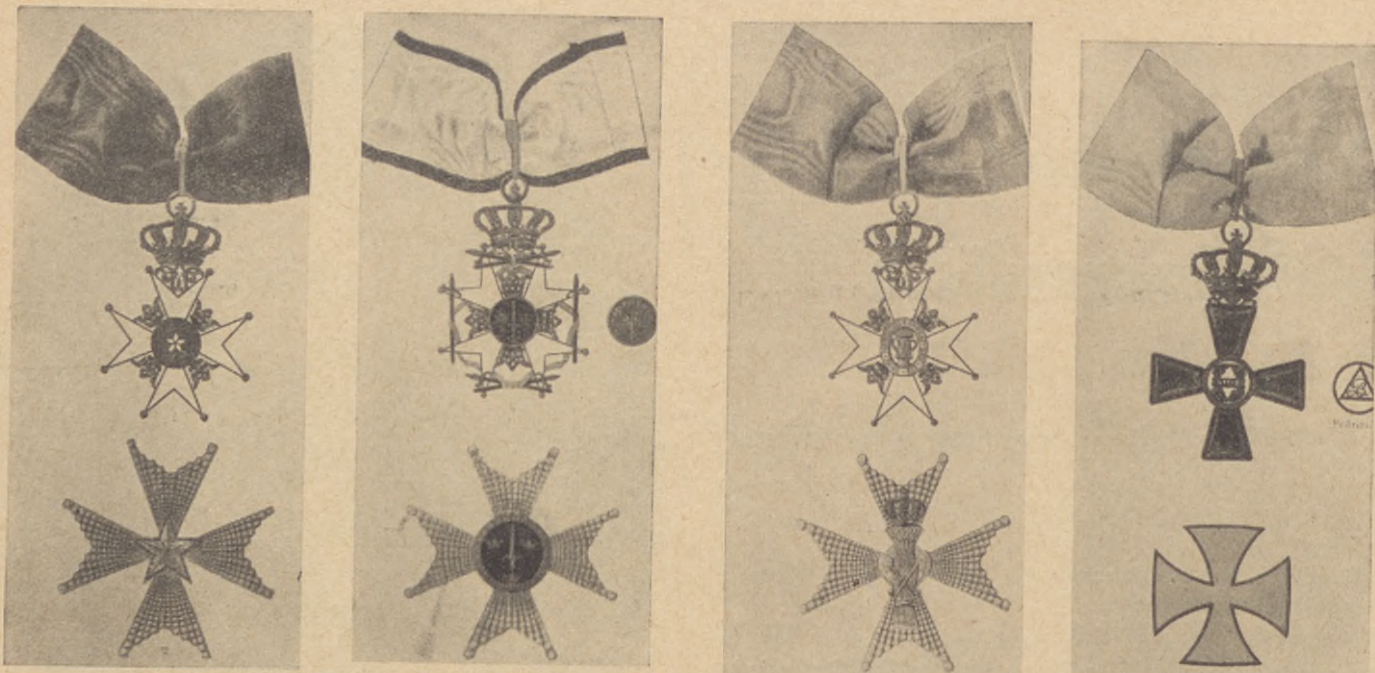
Serafimerkedjan.

de nu givit mig "Vasatrissan"? Lika förväntansfull var lektorn vid läroverket på "Nordstjärnan" med dess svarta band, och kaptenen med majors avsked, numera nitisk gymnastiklärare, väntade även han att bli benådad med ett utmärkelsetecken, *Svärdsorden* med de korslagda värjorna och det gula bandet med de blå kanterna.

Hur gammalt är egentligen riddareväsendet här i Sverige? Meningarna därom äro delade. Visst är dock att av våra nuvarande riddareordnar följande tre om några år, närmare bestämt 1948, kommer att fylla 200 år; Serafimer-, Svärds- och Nordstjärneordnarna. Vasaorden är ett 30-tal år yngre och den mera exklusiva Karl XIII:s orden kunde 1911 fira hundraårsdagen.

Man har velat ge Magnus Ladulås äran av att vara upphovsmannen till riddareväsendets införande i Sverige och det skulle ha skett 1285 eller 1286 i samband med festligheterna vid S:t Clara klostrets grundläggande.

Man har även kunnat spåra Serafimerordens insignier tillbaka till en riddarekedja som utdelats av konungarna Magnus Ladulås och Magnus Eriksson. När kung Hans vid sin kröning år 1497 dubbade Henrik Gyllenstierna till riddare, gav han åt denne en "guldkedje meth the englehoveder uthi". Serafimerordens utseende beskrevs under sextonhundratalet av flera utländska författare såsom "en kedja av keruber förenade medelst patriarkalkors, med vidhängande Kristusbild". Dessa patriarkalkors förekomma ännu i dag, men ha helt säkert ett missförstånd att tacka för sin tillkomst. Det är 1500-talets "vase",

Till vänster Nordstjärneorden, till höger Svärdsorden.

T. v. Vasaorden, därbredvid ett efterträtt men sällsynt tecken: Carl XIII:s orden.

vilken återfanns på mynt från denna tid, som blivit tydda som kors.

Konung Fredrik I var det som genom "Kongl. Maj:ts nådiga Förordning, Angående Trenne Riddare Orden. Gifven Stockholm i Råd-Cammaren then 23 Februari 1748", nyinstiftade Serafimer-, Svärds- och Nordstjärne-ordnarna.

Konung Fredrik förklarade i skrivelsen att han själv ville vara dessa ordnars "Herre och Mästare" och att det tillkom "allom i gemen och hvar och en i synnerhet" att hålla dem "i wyrdning". Vidare heter det i instiftelseurkunden: "Then förste och förnämste blifwer then tilförene i Norden bekante hedrade *Serafimer-Orden*". Then andra blifwer *Svärds-Orden*, hwilke för urminnes tider warit theas hederstecken, som för Fäderneslandet med ära blottat sina Swärd". Den skulle tilldelas befälspersoner såsom erkänsla för lång och trogen, tjänst och såsom en erinran om förfädernas tapperhet.

Den tredje orden skulle tilldelas dem, "som i andra Förrättningar, eller ock med Borgerliga dygder, Snille och för Riket nyttiga inrättningar gjordt sig af en Nådig ihogkomst förtiente: Then samme hafwe Wi beslutit at gifwa namn af *Nord-Stiernan* . . ." Dess inskrift, *Nescit occasum*, skulle minna dess bärare om, att såsom nordstjärnan ej vet av någon nedgång, så måtte aldrig det svenska namnet förlora sin en gång förvärvade frejd.

Serafimeriddarna buro tidigare en särskild ordensdräkt men denna har numera, liksom också de forna högtidliga ceremonierna vid dubbningen, kommit ur bruk. Däremot kvarstår föreskriften att ingen, "som är i mindre anseende än General-Lieutanter och theas wederlikar", kan tilldelas denna orden. Även kvarstår bruket med den s. k. serafimerringningen i Riddarholmskyrkan vid vederbörande riddares begravning.

Inom Svärdsorden finnas olika klasser. Nämligen: Kommandörer med stora korset, Kommandörer av 1:sta och 2:dra klass, Riddare av 1:a och 2:dra klass, Svärdsmän och Svärdsmedaljörer. Svärdsmännen, som utnämnas bland arméns och flottans underofficerare, bära det s. k. Swärdstecknet, vilket skiljer sig

från riddaretecknet däri genom att korsets armar och de korslagda svärderna ej äro emaljerade. Svärdsmedaljen tilldelas personer av manskaps grad.

Den kungliga orden, som väl har det största antalet medlemmar är *Vasaorden*, vilken instiftades på Gustaf III:s kröningsdag, den 29 maj 1772. Vasaorden skall enligt statuten tilldelas personer som utmärkt sig inom åkerbruk, bergshantering, de ädlare konsterna och handel. Även här finnas olika klasser från Kommandörer med Stora korset till Riddare och Wasamän, ehuru inom Vasaorden förekommer, liksom inom Svärdsorden, Riddare av 1:a och 2:dra klass. Dessutom finns Vasamedaljer av guld och silver, båda i tvenne storlekar.

Sist på den kronologiska skalan, fast ej i fråga om rang, kommer *Kongl. Carl XIII:s orden*. Den instiftades den 27 maj 1811 och är uteslutande avsedd att utdelas såsom utmärkelse för de högsta ämbetsmännen inom frimurarnas samfund. I denna orden förekommer endast en grad.

De äro, som sagt, svunna sedan länge, alla de ceremonier och bruk, som tidigare hörde ihop med en riddaredubbning. Nu spränger inte den järnklädd riddaren fram på tornérbanan med fälld lans, skickligt tyglade sin vrenskande stridshingst. Han bär inte längre sitt hjärtas dams färger i sin hjälmbuske och knäfaller inte mera inför sin herre och furste för att mottaga de gyllne sporrar han förtjänat, eller den riddaresked, vartill hans tappra dater gjort honom värdig.

Redan under tredje Gustafs dagar började man så smått ironisera över ordensväsendet. Vem känner inte Bellman och hans "Bacchj ordenskapitel"?

Men, hur det nu är, vi äro alla svaga käril, och det är ju förresten så mänskligt detta, att glädja sig åt en yttre utmärkelse. Och länge än skall helt säkert vi svenskar få möjligheten sola oss i den glans som "Vasatrisser" och de andra ordnarna utan tvivel fortfarande sprider.

Emil Hagström:

Pinnebergs föregångare

En lustig historia från det romantiska 60-talet

Vid de litterära pristävlingar, som då och nu anordnas av våra förlag, är det vanligt att klanka på de arma pristagarna. Med mer eller mindre fog, kan man tillägga. Dock höjer sig vår tids litterära prisromaner himmelshögt över det verk, som jag just i dagarna avnjutit i en tidskrift från anno 1869. Det var "Svensk Familj-Journal" från nämnda år som arrangerat en dylik tävlan, och resultatet blev "Familjen Dickman", pristagarens namn dock till skillnad för vår tids tävlingar döld under initialerna P. L. S. En sådan litterär raritet kunde man helt enkelt inte låta bli att läsa. Det var ju för övrigt rätt överraskande att så tidigt som på sextioalet påträffa en föregångare till Sally Salminen och Ester Lindin. Och jag önskar verkligen att alla recenser, som ojat sig över nämnda damers prestationer, hade tillfälle att begå familjen Dickman. Då detta emellertid torde vara en omöjlighet, är det kanske inte ur vägen att relatera innehållet och ge några smakprov på det litterära sextioalets andliga föda.

Först som sist. Familjen Dickman är en vidlyftig historia med en handling som ospänner flera generationer. Hjältinnan är den lika godhjärtade som undergivna och ädla Margareta Borg. Denna blyga blomma i litteraturens trädgård gifter sig med en stolt och okuvlig man vid namn Ernst Dickman.

Inledningsvis återger författaren ett samtal mellan hjältinnan och hennes fader, varvid den senare framhåller, att

han med oro studerat karaktären på sin blivande måg och därför avråder dottern från den tillämnade förbindelsen. Men hon är döv för alla hans varningar. Och samtalet slutar med att den stackars godhjärtade flickan smälter bort i en tåreflod.

— Ack, pappa, utbrister hon klagande, förlåt din Margareta att hon så häftigt motsätter sig din tanke och ditt mogna omdöme. Men om du visste, huru jag älskar honom. Jag njuter att känna mig liten inför honom, och för mina tankar finns ej högre jordisk lycka än att sitta vid hans fötter, kyssa hans hand och höra hans djärva, djupa väl-talighet skildra sin strävan att upplysa och förädla människorna.

Som den blommande heliotropen vill Margareta hämta liv och kraft från sin upphöjde Ernst, förklarar hon och ler genom tårar. Och då Ernst upplyst, framkallat och varmt allt det goda som finns inom henne, skall hon med sin varelses skäraste doft vara till endast för honom.

Bröllopet går av stapeln och allt, försäkrar författaren, är som det skall vara, från brudens sköna ögon och brudgummens fint, skarpt tecknade näsa, till den mjällvita brudklänningen och den blanka vingelén.

Den lyckliga bruden tar under strömmande tårar avsked av fadershemmet, men allt detta gråtande tilltalar föga den mer nyktrare och kallt tänkande brudgummen. Han läxar upp sin brud och säger, att hon betar sig rakt som skulle han

ha rövat bort henne, då hon tvärt om frivilligt följt sitt hjärtas val.

Margareta ber om förlåtelse för sin känslighet men omtalar i samma andedrag, vad hennes far betytt för henne som vårdare och ledare.

— Oh! utbrister hon, att alla hans lärdomar kunde bära frukt.

— Därom är jag övertygad, tröstar henne brudgummen, du har en så sträng plikt känsla och allvarlig strävan, att du, min lilla hustru, nog bliver något aldeles utmärkt, när jag får uppfostra dig.

Den blyga bruden förebrår sig nu allvarligt sin egen kärlek, då hon för ett ögonblick kunnat tänka, att hon inte behöfde fulländas. Och på kvällen sitter hon ödmjuk och lycklig vid sin Ernst fötter. Heliotropen, doftar och den stolte brudgummens ögon gnistrar av hänförelse då han talar om sitt livs verk. Och, förklarar P. L. S., det röda eldskenet gör hans ansikte ännu blekare än vanligt. Margareta kysser avgudens hand och hennes hjärta sväller av lycksalig sällhet.

Men det mörka ödet vakar som en Nemesis över de två människobarnens framtid. Snart finner man Margareta slumrande hos sin årgamla, sjuka gosse. Hennes hår är i oordning, hon har röda ringar under ögonen och hennes anletsdrag visar en förfärande slapphet. Med ens rusar hon upp och stirrar förfärad på klockan. Himmel, redan tio, och hennes Ernst som är så noga med att få sitt te på slaget nio. Den ädle människovännen förefaller läsaren att vara en riktig tyrann i sitt hem. Med oro och bävan ilar den förskrämda hustrun in i hans arbetsrum. Men, en tyngd faller från hennes hjärta. Hennes oro var obefogad. Denna kväll har Ernst Dickman glömt sitt te. Han håller på med sitt livsverk, förklarar han. Och då Margareta förvånad undrar vad det kan vara, förklarar han, att det gäller en anställning som professor i nationalekonomi. Huru, han är ju inte studerad till sådant, förvånas Margareta. Men Ernst Dickman förklarar, att det inte behövs några studier för hans del. Han kan allt, gör allt. Och då han nu söker platsen som professor så är han säker på att få den. Och han bjuder sin hustru att sitta ner, varpå han med sin klara, klangfulla röst läser sköna tankar, djärva idéer, stora resultat.

Ödet visar sig dock omilt mot Ernst Dickman. Professorsplatsen gives åt en annan sökande och den "okuvlige" mannen brytes ned av sina motgångar. Hans förmögenhet är slut, någon anställning står icke att erhålla. Familjen, som under tiden utökats med ännu tre barn förutom den tidigare nämnde gossen, lider den bittraste nöd. Ernst Dickman dör. Han kunde inte överleva motgången. Genom en broder till den avlidne får dock barnen en vårdad uppfostran, och det är sedermera dessa fyra ungdomar och deras kärlekssagor som man får följa i den prisvärda novellen. Som är en tämligen lång följetong.

Äldsta dottern, Elisabeth: blir guvernant i ett grevligt hus, där hela familjen lär sig att högakta och värdesätta den rättrådiga och rikt begåvade flickan. Den lilla sjuka grevedottern kan snart inte tänka sig livet utan sin lärarinna, gamla grevinnan har behov av hennes råd och hjälp vid de storartade fester som man avhåller för grannarna, och stackars puckelryggige unga greven med sitt sköna och sorgsna ansikte blir upp över öronen förälskad. De två ungdomarnas kärlekssaga är lika gripande som romantisk.

Den börjar då Elisabeth en dag är ute och rör med sin elev. Plötsligt hör hon en röst som högt ropar: Håll! Men hon bryr sig inte om varningen. Då kastar sig Ferdinand,

ty det är han som ropat, i vattnet och simmar ut till deras undsättning. Då upptäcker Elisabeth den fara i vilken hon svävar. Båten driver med fruktansvärd hastighet mot några vattenvirvlar, "hvilka, ehuru ej bildande något stort vattenfall, dock äro starka nog att välta en lätt båt, syrd av en svag qvinnohand".

Räddningen kommer i det kritiska ögonblicket. Men vari denna räddning består blir man inte klok på, ty, säger författaren, "då Ferdinand kommit fram vänder Elisabeth båten och grefven simmar tillbaka till stranden".

— Seså, säger han, nu skall jag ro er hem, så blir jag snart torr igen.

Från denna stund börjar deras spirande kärlek växa upp till en lockande och ljuv planta. Finns det på jorden ett renare, sällare band emellan man och kvinna, utbrister författaren, än då han känner sig vara den skyddande och hon den skyddade.

Greven har dock lovat en morbror att taga hand om hennes dotter, den fula och elaka Emerence. Och Elisabeth och Ferdinand, båda lika ädla och uppoffrande, offerar sin kärlek. Emerence dör dock under en utlandsresa och de två älskande förenas för evigt.

Beträffande de övriga barnen Dickman kan nämnas att sonen, Henrik, blir präst, men inte trivs här hemma utan reser till Afrika som pastor i en fri församling. Fanny, näst äldsta system, gifter sig med sonen till en brukspatron, en ung utsvävande man som förlösar sin förmögenhet och hälsa och dör i det sköna och soliga Italien fjärran från de sina. Gabrielle, Margaretas yngsta barn, blir gift med en frigiven negerslag, dock av den ljusare sorten, och reser med honom till Afrika. Detta i korta drag handlingen i prisnovellen av 1869, ofta sedd genom tåredimor och för övrigt till stor del späckad med klichéer av det sentimentala slaget. Som avslutning håller till sist Margareta Dickman ett längre tal till sina barn, vari hon liknar sig själv vid en god frukt i världens sköna och "herrliga" trädgård.

— Jag är en sådan frukt, säger hon, som genom Guds nåd fått mogna under skiftande inflytelser, av ömsom mulna och ömsom klara dagar. Jag känner dock nu, att banden som hållit mig vid livet mer och mer lossna. Om ett par år skall ingen mer behöva mig. Jag säger detta med glädje, ty jag tycker mig vara berättigad att tänka på min egen lycka, och för mig finnes den endast på andra sidan graven.

En lustighet värd att omnämna är även den fotnot som man finner i början på prisnovellen.

"Vi hafva ansett oss böra först meddela denna, med första priset utmärkta novell, ehuru vi för vår del funnit den med andra pris belönade vara, om möjligt, af ännu större intresse."

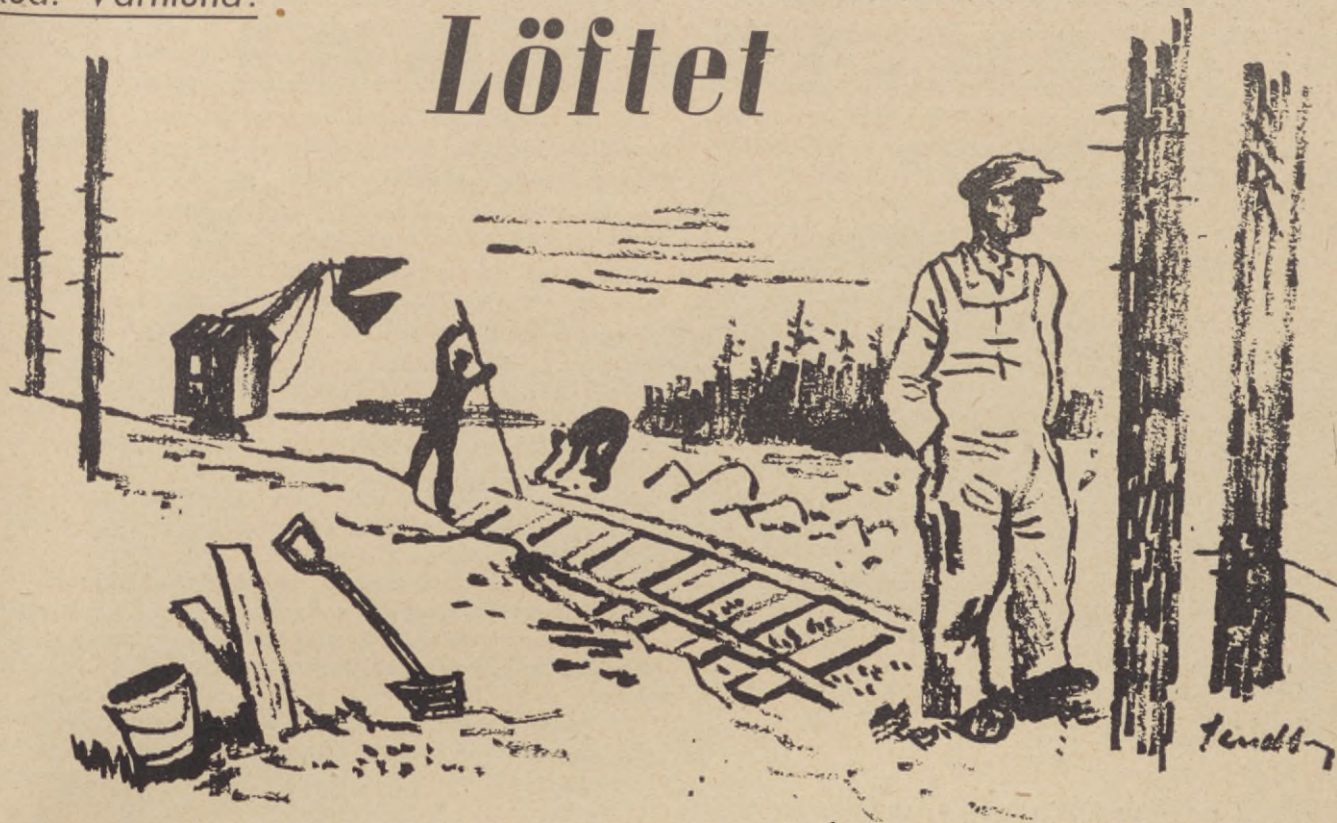
Onekligen ett originellt sätt att presentera en första pris-tagare.

Centralsanatoriet till Hudiksvall? Frågan om Centralsanatoriets i Gävleborgs län förläggning till Bolnäs bör ånyo omprövas med hänsyn till länets sjukhusplanering i övrigt, framhålla Gästriklands och Hälsinglands läkarföreningar i en skrivelse till länets landsting. I skrivelsen föreslås bl. a. att Hudiksvalls lasarett utbygges till ett centrallasarett för Hälsingland och att centralsanatoriet förläggas dit.

Rud. Värnlund:

Löftet

När jag var nio år och gick i folkskolans andra eller tredje klass hade jag en kamrat, vars fader emigrerade till Amerika. Naturligtvis skröt pojken inför oss kamrater med att han skulle följa med. Han var lång, men mycket klent byggd och gick alltid åt när det gällde att slåss. Och kanske var det därför han pratade så mycket! Han lade sig i allting, han tycktes lida av en sjuklig lust att göra sig gällande på något sätt. Då han nu talade om Amerika, det sagolika landet, som var fullt av tappra och grymma rödsinn, heroiska guldsökare och oöverskådliga buffelhjortar, strålade hans magra, fräkniga ansikte av hänförelse och framtidstro; det var som om han såg ett inkom för honom skapat paradiset, i vilket han skulle få leva ett aldeles särskilt liv och utföra bragder som själva Skinnstrumpans hjälte-dåd skulle blekna inför. Under en lång tid var han en kung i vår värld. Vi trängdes omkring honom så inställsamt och krypande som en samling hovlakejer kring en stor furste, vi tiggde och pockade under hänvisning till långt kamratskap eller gjorde tjänster. Den som hjälpt honom i slagsmål, den som lånat honom spelkolor eller i hans sällskap blivit bestraffad för något fuffens, tyckte nu att han i gengäld kunde sända en låda apelsiner, en säck äpplen, en buffelhud, en indianbåge eller rent utav några skalper som hängt i en dödad hövdingens bälte. Och naturligtvis lovade han! Det fanns inga gränser för hans generositet. Han sken av kamratlig välvilja och furstlig nåd, hans fantasi uppfann de allra besynnerligaste ting, vilka han skulle skicka oss bara han kommit in i sitt paradiset, han fann ingenting omöjligt, ingenting för stort. När det en dag visade sig att hans far redan hade rest över till de stora löftenas och de gylene förhoppningarnas land, lugnade han oss lätt med att han själv skulle följa efter om ett halvt år. Vi trodde honom beredvilligt, ty även barn tro helst det de önska; vi fingo åter en massa heligt avlagt löften om björnhudar, stridsyxor,

vargtandshalsband och om guldklimpar. Men så småningom föll hela saken i glömska, ty icke ens barn kunna i längden leva av endast utlovade ting.

*

Ungefär tjugo år senare träffade jag honom i ett litet samhälle i Bergslagen, där han arbetade vid ett mindre järnvägsbygge. Då var han en lång, mager man med kutig rygg och hängande armar, vilka tycktes ha blivit sträckta med våld, med stora öronlappar, vilket gav honom ett lyssnande utseende, och svärmodiga trötta ögon och en redan rynkig hud, som verkade livlös, täckt med torrt jordstoft.

— Nej, se, sade jag, är det inte John Elving, du som skulle resa till Amerika?

Han betraktade mig frågande en stund, men sedan rodnade han långsamt, varvid det såg ut som om jordstoftet för ett ögonblick föll av hans ansikte så att den riktiga huden lyste, levande och genomskinlig.

— Jo, svarade han omständligt, jag är Elving, men min far, som reste till Amerika, lät aldrig höra av sig. Det gick väl inte bra för honom, antar jag.

Och efter en stund tillade han liksom grubblande:

— Nej, det gick nog inte bra för honom, antar jag.

Han var nu känd såsom en mycket tystlåten och tillknäppt människa. Om andra talade till honom svarade han sakta och efter lång funderan, som om han fruktade att försäga sig. Voro männen omkring honom högröstade och aggressiva mot varandra, så såg han skygg och skrämmd ut och drog sig helst undan. Blott när han någon gång smakat sprit kunde han själv begynna ett samtal och då talade han i korta, nervösa, liksom sönderhackade meningar; det verkade som om alltför mycket inom honom vaknade upp och trängde på och splittrade sam-

manhagen i hans hjärna. Den enda människa han umgicks närmare med hade stor likhet med honom själv. Det var Karl Friid, en äldre man med betryckt ansikte och ständigt darrande händer. Han var gift och hade tre barn samt en liten stuga några kilometer från arbetsplatsen, och han talade alltid om att han snart skulle bli tvungen "att gå från gård och grund", emedan han icke förmådde göra sig kvitt en gammal skuld på tusen kronor. En gång då de två männen sutto utanför Friids stuga och barnen klättrade upp och ner i en gammal sönderrostad kärra, sade Elving med melankolisk stämma:

— När jag var så stor som din äldsta pojke skulle jag resa till Amerika. Men far min skickade aldrig pengar. Han försvann därborta, han lät aldrig höra av sig. Jag undrar —

Och den andre:

— Tänk om han levde och vore rik. Och så dog just nu, så att du fick ärva!

Han skrattade till med en underton av bitter resignation.

— Om du får ärva en million eller så, fortsatte han och försökte verka uppsluppen, då gav du väl mig en tusenlapp så jag kunde behålla stugan?

— Jodå, svarade Elving, du skulle få tusen kronor.

Han log hånfullt som om han genomskådat ett försök att fresta honom med gyllene förhoppningar. Men sekunden efteråt rodnade han och darrade till.

— Såna dumheter, utbrast han irriterad, det är tjugu år sen han gav sig iväg och han har aldrig låtit höra av sig!

*

Bara två dagar senare fick han genom arbetsbasen en kallelse till landsfiskalen i Ludvika. Han slutade arbetet litet tidigare än vanligt och gick de två milen in till staden. Då han kom tillbaka var det sent på natten, och någon som såg honom påstod att han var berusad, ty han tog snedsteg och talade upphetsat för sig själv. Men på morgonen låg han över tiden i arbetarbaracken, och när man ruskade på honom och frågade om han icke ämnade gå till sin plats i laget, vände han ryggen till och sade:

— Ge sjutton i mig, jag ska sova, jag har ärvt en million!

— Jaså, sade man skrattande, har du ärvt en million, Elving? Ja, då kan man ju inte begära att du ska stiga upp —

— Men akta dig bara så du inte får sparken när basen kommer!

Men när basen kom gav han icke den saknade "sparken", han sade i stället godmodigt:

— Jo, det är sant att Elving ska sluta. Han har fått ärva, den rackarn —

Ryktet därom spreds likt en löpeld kring arbetsplatsen och samhället. Elving hade icke skämtat eller blivit vriden, han skulle verkligen sluta, han hade fått ärva sin far som dött i Amerika redan för tre år sedan. Allting var klart, landsfiskalen i Ludvika hade papperen om hand och skulle bara skicka efter pengarna, som låg hos utrikesdepartementet i Stockholm. Det var en väldig massa pengar, naturligtvis, eftersom de kom från Amerika, där det finns bara väldiga massor av pengar! Alla de fantastiska föreställningar vilka i folkets djupa led skapats kring begreppet "Amerika-arv", levde upp på nytt och människorna kring den lycklige ödesgunstlingen liksom grepos av feber. De grepos av feber. De kretsade ivrigt omkring honom, de kunde aldrig se sig mätta på honom eller tala tillräckligt om detta sällsamma. Hur mycket skulle han få egentligen? Ett eller ett par hundra tusen? Eller en million kanske? Till sist vaknade också deras hunger, och de sågo på arvingen såsom på en möjlighet; de sade:

— Vad ska du göra nu då, Elving? Du ställer väl till med ett hejdundrande kalas? Och du tänker väl på en ann också som inte ens har så mycket som en uschlig kusin i Amerikat? Det är sjutton så väl man skulle behöva en hundring eller två —

Det var precis som i barndomen när han gick i skolan. Men nu strödde han inte löften omkring sig som om han ägde hela världen. Han log uppsluppet ironiskt, och frågade:

— Varför inte en låda apelsiner? Eller en buffelhud? Eller skulle du inte tycka om ett halsband av vargtänder —?

Man förstod honom inte, men förlät honom till och med detta, ty en karl som fått stort arv från Amerika har ju rätt att vara en smula besynnerlig. Och om han icke hade lust att dela med sig, än sedan då? Bara att han gick där, väntande på sin rikedom, var ju tillräckligt! Det gav liksom större mening åt tillvaron, det skänkte förhoppningar åt var och en att han stigit in i ett ljusare liv, det öppnade utsikter att blicka ut mot, även om man icke själv hade någon far i Amerika.

Men samma dag han skulle resa in till Ludvika för att hämta sin skatt, kom vännen Friid, vilken dittills, försagd och blyg, hållit sig undan, fram till honom.

— Kommer du ihåg, frågade han, skyggt och darrande och blinkade betryckt, minns du en kväll vi satt utanför min stuga? "Jaha", sa du, "om jag får ärva så ska du få en tusenlapp! Just så sa du! Jag hade talat om att jag snart måste gå från gård och grund.

Arvtagaren darrade till, kämpade med sig själv ett ögonblick, men såg sig sedan omkring, såg utmanande och stolt på hela klungan av folk som följt honom till tåget och sade därpå högt och klart:

— Det är sant! Friid ljuger inte. "Om jag får ärva, sa jag, så ska du få tusen kronor!" Och det ska han få också, det kan ni sätta er på —

Så reste han.

*

Liksom förra gången kom han nu tillbaka först sent på kvällen. Då han gick genom samhällets stora gata verkade det som om han knyckte på ett besynnerligt sätt med huvudet. Där han mötte några karlar, som voro på väg hem, stannade han framför dem och skrek:

— Hej, hör på där! Nu ska jag gå till Friid med hans tusenlapp! För här ser ni en karl som inte bryter givna löften. Här ser ni in karl som vet vad han sagt.

Hans röst verkade gäll och uppskruvad, som var han rov för en våldsam, plågende sinnesrörelse, hans ögon brunno av extas, som var han på väg att offra sig själv. De andra betraktade honom häpet och viskade bekymrat med varandra. Hade han fått så mycket pengar att han blivit vriden? Eller vad var det för fel? Men de följde med honom. Och vartefter sällskapet drog vidare växte det, ty så fort Elving fick syn på någon höjtade han och skrek:

— Hej, hör på där, nu ska jag gå till den stackarn Friid med tusen kronor! Han ske ha sin stuga kvar, för här är en karl som håller ord —

När de alla kommo bort till Friids stuga förde de stort oväsen, de pratade och skrattade, gripna av våldsam upphetsning; de knackade på stugdörren och ropade i munnen på varandra:

— Frid vare med dig Friid! Vakna upp och kom ut för du ska ha tusen kronor!

Till sist slogs ett fönster upp och Friid visade sig, yrvaken, förvirrad och för övrigt i bara skjortan.

— Vad är det frågan om, skrek han, vad vill ni här mitt i natten? Kan inte folk få sova i fred?

Helmer Grundström:

SOMMARFINAL

Det var tyst och dött på fjällpensionatet. De flesta hade rest, vädret var inte det bästa; de får som var kvar hade tråkigare än de ville tillstå. Meddelandet att en vandrargrupp nalkades från Tärna över Fatmomakke slog därför ner som en glädjebomb. Statsgeologen, som var ansatt av värk i övrigt fann tillvaron trist, myste för sig själv; den nye läraren, som inkvarterat sig i pensionatet, sög eftertänksamt på sin pipa och den unge journalisten levde upp på nytt.

Även inom pensionatets arbetsavdelning blev det livligare. Köksan svängde ivrigare än förr, diskflickan tappade en kopp i hastigheten och värdinnan såg till att ingenting fattades. Hon var idealisk fru Borman; omtyckt av alla, lika mot alla, vänlig men bestämd. Pensionatet skötte hon fint. De få ansatser till konkurrens som tagits i omkringliggande byar hade stannat redan i portgången. Alla kom till Bormans och alla var välkomna. Om det fanns plats. Det var inte alltid säkert; varje påsk måste minst ett hundra avvisas.

Nu led det mot säsongslutet och den väntande truppen var ute i sista laget. Hittills hade det varit uppehållsväder och grannt. Först nu märkte man att det blivit gråare och kyligare. Man anade mer än kände hösten. Det var tillräckligt att skrämma de flesta neröver.

Adam Borman, som var målare, älskade hösten mer än andra årstider. Det var då, under september och oktober, han arbetade. Den ena duken efter den andra smälldes upp i intensiv fart. Det sprutade färg omkring honom. Många gånger blev det endast skisser och utkast. Dessa bearbetades senare. Borman gick länge med en fjällstämning sjungande i sin själ. Han upp-

levde hösten på ett levande sätt, så som man upplever en stor glädje eller en stor sorg; han var äkta.

Gruppen kom sent på kvällen i två motorbåtar. Det var sex damer och fyra herrar samt en färdledare. Ungdomar allesammans, fräscha och solbrända; de drog in på pensionatet med en fläkt av sång, liv, munterhet och skälmskhet. Stämningen förändrades ögonblickligen. Ingen tänkte längre på vädret som mulnade eller på hösten som var på väg. Detta var slutstationen för gruppen. Härifrån skulle de åka hemåt, var och en på sitt håll. Två av damerna skulle utsträcka semestern en vecka till. Den skulle de tillbringa i Jämtland.

Stojet och pratet vid middagsbordet vände upp och ner på den föregående tidens stillhet. Statsgeologen sken upp som folk gör då en tryckande isolering bryts. Men han ilsknade till då sällskapet skröt över ett fjäll de bestigit. För dem var det så fantastiskt och märkvärdigt. Enligt statsgeologens begrepp var det ett mycket litet fjäll. Det var inte alls märkvärdigt. Om han ville skulle han kunna berätta om alla strapatser han utstätt i de verkliga storfjällen. Men han teg.

Journalisten smalt genast in i sällskapet. Han drogs till en dam i blå vandrardräkt, en alldeles förtjusande uppenbarelse tyckte han. Synd, att han inte kunde göra något för tidningen; han hade velat nämna hennes namn eller något i den vägen. Konstigt så allt blev olikt då man hade semester. Under sin officiella tjänsteutövning skulle han kanske inte ha fäst sig vid henne. Nu var hon en magnet mot vilken han oemotståndligt drogs. Hans entusiasm smittade av sig till läraren som under första kvarten hållit sig reserverad; disciplinerad och plikt-

sig var det hans sätt att avväga och vänta. Han lyssnade intresserad och började fråga om ett och annat. För honom var fjällvärlden fullständigt ny. Han hade skickats upp som vikarie och hade under de fjorton dar han vistats i fjällbyn hunnit bli ordentligt förkyld.

Efter middagen satt sällskapet i sällskapsrummet, pratade och slöade. Det var skönt att vara inomhus, skönt att ha fått en präktig middag; värdinnan kunde inte få nog lovord.

— Vi måste hitta på nåt nu då det är sista kvällen tillsammans, föreslog en mörk skönhet.

— Ja, det borde vi allt, svarade en krollhårig man som hela tiden hållit sig i hennes närhet. Hans blixtrande ögon och livliga esprit röjde hans galliska härkomst. De diskuterade vad man skulle ta sig till och beslöt sig för att improvisera en kabaret. Beslutet väckte allmän förtjusning. Det enda undantaget utgjordes av en blond, vacker dam som drog sig undan, förebärande trötthet. Det invercade inte på de andra som snodde omkring, plitade verser, satte hop dialoger och monologer, stod i för att få musik och jäktade som om de var mitt uppe i julbrådskan.

Klockan tio var allt klart. Sällskapet samlades i den trevliga sportstuga Borman byggt. De övriga på pensionatet var också med. Även från de närmaste gårdarna hade ungdomar lockats dit. Borman själv var borta, på en vandring till norska gränsen; däremot fanns värdinnan och ett par av arbetsflickorna med. Alla visste och kände på sig att det var sommarfinalen. Efteråt var det bara höst, ruskväder, mörker och kyla att vänta.

Den blonda damen höll sig inne på sitt rum och det väckte en viss förstämning att även färdledaren var borta. Någon hade sett honom vandra bort mot en kulle; han behövde antagligen vara för sig själv, säkert var han trött och led på alla frågor och besvär han fått ta del av under sommaren.

Den unga damen som journalisten dragits till sjöng först. Det var en liten nätt sommarvisa. Därefter blev det den krollhåriges tur. Han hade snitsat hop en duett som han och den mörkhåriga utförde tillsammans. De gjorde det på ett oemotståndligt, smittande sätt. Så kom det ena efter det andra, riktigt bra hopkommet. Det blev en bestickande karnevalsstämning. Alla kände sig glada och uppslupna. När så en grammofon satte igång och första paret dansade ut på golvet kände man sig åter inne i civilisationen. Att det ännu var hundra mil till huvudstaden tänkte ingen på.

— Så roligt att ni kom, sade journalisten till sitt hjärtas dam.

— Tycker ni? svarade hon. Ja, det är synd att vandringen är slut. Vi har haft så roligt.

— Det förstår jag. Jag avundas er.

— Men ni ligger ju själv i fjällen.

— Javisst. Men jag hade gärna velat vara med på vandringen. Den krollhåriga och hans sällskap dansade förbi.

— Snart är det slut på vår sommar, sade den mörkhåriga.

Han skrattade; ögonen glittrade mer bestickande än någonsin.

— Vår sommar? En av våra somrar. Vi her fler kvar.

— Jo. Men jag känner att ingen kan bli som den här.

— Prat.

Han slängde huvudet bakåt och dansade om med henne, lycklig, glad över att dansa, glad åt livet. Vad gjorde det att det blev höst. Det var bara en skiftning. Och de var strängt taget förlovade, till jul skulle det eklateras.

Till och med statsgeologen måste upp och svänga lite. Läraren däremot dansade inte. Han satt på en bänk, mellan två damer, rökte sin pipa och konverserade. Om den flyende sommaren, den annalkande hösten, nödvändigheten av strängare barnuppföstran — ja, om allt möjligt. Damerna gäspade i smyg, tittade virvlade ut i en uppsluppen final —

längtansfullt på de dansande och föreföll tidvis att vara tråkade. Läraren däremot såg nöjd ut och märkte ingenting.

Under tiden vandrade färdledaren fram och åter nere vid sjön. Han hade återvänt från kullen men ville inte gå in; då var det bättre att gå för sig själv utan att bli störd.

Han såg upp mot de vita fjälltopparna över vilka de sista solstrålarna kastade ett gyllenrött, överkligt skimmer.

Hentzel hette han. I sex år hade han varit färdledare. Under dessa sex år hade han lett olika sällskap. Vandringarna hade haft sina poänger. Ingen av dem hade emellertid fått ett så melankoliskt slut som denna. Annie Bark hade rubbat cirklarna och trätt in i hans liv som ett irriterande moment. Han förstod varför hon ville vara ensam i kväll. Med klar intuition kände han att det inte var lätt för henne. Det hade inte kommit med samma. Ånej, han hade känt henne ett par års tid. En gång var det nära att det kommit till ett avgörande. Han friade halvt men tog tillbaka. Han ville vara fri. Som färdledare hade han funnit sitt element. Omväxling, ombyte; i dag en miljö, i morgon en annan. Dessa korta resor piggade upp. Han behövde inte riskera att bli mer än flyktigt bekant med någon. Ett glatt humör, ett trevligt sällskap, var parollen. Ett litet svärmeri betydde inget. Nej, han kände sig släkt med fjällen. Han ville stå på avstånd, känna ensamheten fläkt över sin panna.

Annie Bark hade följt med bara för att han var ledare. Det visste han. Hon hade berättat det för ett par kvällar tillbaka. Han hade en känsla av att hon på något sätt ville tvinga fram ett avgörande.

Han tyckte inte illa om henne. Inte så. Det var bara det att han inte ville binda sig. Tids nog skulle det ske. Den sista vandringen hade verkligen kostat på.

Det prasslade till i närheten. Vinden? Mössen?

Nej, det var någon som gick längs stranden.

Han vände halvt på huvudet. Det var hon.

— Jag förstod att du var här, sade hon.

— Det var skarpsinnigt. Jag trodde du sov.

— Ånej, man kan inte göra det omöjliga.

Det blev tyst. Hon kom nära. Satte sig på en sten och stirrade ut över sjön.

— Usch, så grått allt är! utbrast hon.

— Ja, det är snart höst. Sommarn är förbi.

— Du har rätt. Det är slut på solskensdagarna.

En fläkt av ödslighet, ensamhet och kyla drog förbi. På ett sätt som han inte kunde förklara kände han bröstet värka efter ömhet. Efter något utom honom. Han kände värmen som strålade ut från henne. Anade hennes oro. Ängesten inför det oundvikliga.

— Du förstår väl varför jag gick ner? frågade hon.

Han skakade på huvudet.

— Nej, men jag kan gissa det.

— Vi skiljs i morrn och far åt olika håll. En del av oss har sällskap en bit, ett par ända fram. Men den verkliga skilsmässan sker nu.

Det skar som en kniv i honom. Älskade han henne? Det var som ett avsked för evigt. Var det kvällens höstkänsla? Han började förstå att han var på väg att avstå från något som var mer värt än han ville erkänna. Något som övervägde frihetsförlusten.

— Behöver vi skiljas? hörde han sig fråga.

— Jag har frågat så jag med. Men ingen har svarat.

Instinktivt drog han henne intill sig. I samma ögonblick erfor han en lättad men såg samtidigt i en vision sin ungdoms fria sommar huggas av och ersättas med något annat. Då han böjde sig ner och kysste henne märkte han inte att de övriga

Willy Walfridsson:

UTRYCKNING

Någon tog fram en blyertsstump och ett papper. Stavade genom namn och skrev:

— Götgatan var det, ja. Två trappor över gården? Kåken oppi backen? Jag gick i sällskap med en jänta en gång. Bodde i huset bredvid. Svensson. Hade du telefon? Ahlin. Hur var förnamnet? Va?

— Vapenrock . . . byxor . . . damasker . . . kom det monotont från rummet innanför. I en vrå stod ett gäng och klädde om. Uniformspersedlarna låg strödda över stolarna. Kaptenen kom gående förbi. Han som skrev upp namnen sa:

— Snart är man helcivil gubbar. Bussen går om femton minuter. Det vill säga våran buss. Dom andra ska ju åt annat håll.

— Solbränd har man i alla fall blivit, sa någon. Och sol och luft har man fått.

— Tjaa, sa en annan och rätade på sig. Undras hur det ska se ut en annan gång. Om det nu blir en annan gång. Hoppas det inte blir.

— Inte kan dom fortsätta att slåss i alla dar. Barackerna vi byggde den här gången. Ska dom komma till nån användning mer.

— Oljedosa . . . läskstång . . . proviantpåse, kom det monotont från rummet innanför. Skynda på med inlämningen, gubbar. Vi ska sno oss. Inte söla så.

Vid borden som ordnats till en disk inne i inlämningsrummet stod sergeanten och provade piskningen. Han hade en rotting i handen. Han lade upp vapenrockarna, byxorna, kapporna och slog ett par slag med rottingen. Handräckningskarlarna snodde åt sig plaggen. Lade dem i ordnade högar. Ibland sköt

sergeanten ett par byxor eller en vapenrock tillbaka över disken. Den som rädde om det mulnade. Tog dem och gick utanför ett slag. Piskrappen ekade ilsket. Rapp, rapp, rapp . . .

— Det där var min. Är det din, sa du? Är det nån som har en ylletroja över? Är det nån som saknar ett par strumpor? Dom finns här.

Utanför gassade solen och vinden smekte milt utifrån havshället. En och annan båt gled förbi ute i segelleden. Segelbåtar med bländvita segel. Lastångare med slingor av rök efter sig. En och annan kronans proviantbåt, destinerad till öarna ute i havsbandet. Utmed husväggen stod karlarna och rökte, medan de väntade på att komma i tur för inlämningen, eller de väntade på bussen för hemfärden. En och annan gick några steg utåt sandplanen. Stannade. Gick ett par steg. Försvann genom den vidöppna dörren till sommarrestauranten mitt emot.

Inomhus stod han med blyertsstumpen. Antecknade på papperet. Frågade.

— Vi skulle väl ses nån gång. Träffas. Ringa opp varann och så. Vi har legat tillsammans flera månar. Skulle vara roligt att råkas igen.

— Marschskor . . . fotlappar . . . identitetsbrickor . . . kom det rabblande från inlämningsrummet. Materialredogöraren stod och svettades över persedlrollorna. Skrev upp ett och annat då och då.

Någon sa:

— Underligt i alla fall. Man tror knappast det är sant. Här står vi och är civila. Man har inte kommit in i det riktigt än.

— Semestern har förstås strukit med, sa någon. Dom har så

mycket att göra på jobbet. Man får sitta där man sitter över sommarn.

— Jag tänker på blommorna ute vid förläggningen, flikade någon in. Nattviolerna. Aldrig har jag sett så vackra nattviol. Om nätterna när man gick vakt . . .

— Jag tänkte att jag ringer väl nån gång, sa han som skrev. Vi kan träffas. Gå ut ihop. Tack, sa han och räckte fram handen, när kapten kom och stannade i klungan. Så rycker ni ut då, gubbar. Tack för den här gången. Jag borde väl inte säga välkommen tillbaka. Men jag menar. Ifall ni måste ut.

— Tror ni han vet något? undrade någon och såg långt efter kaptenen när han gick. Ifall ni kommer ut, sa han. Vi åker kanske ut när som helst.

— Är det nån som kilar med på restauranten och får lite i sej innan vi åker? undrade en röst som försvann genom utgången mot sandplanen.

— Det är ju så att när man legat tillsammans som vi, sa han som skrev. Han rätade på sig en aning och såg sig liksom provande omkring. De som lämnat in och stod civila hade delat upp sig i små grupper, eller också stod de ensamma. Det blev alltid så, tänkte han. Så snart man lämnat in blev det alltid så. Så länge man gick i uniform smälte man sammans på något märkvärdigt sätt. När man väl lämnat in uniformen kristalliserades det genast ut små grupper. De och de sökte sig över till varandra. Gled ut ur det stora sammanhanget så att säga. Jag menar när vi slitit ihop som vi, sa han och lät trött på något vis. Tack själv, sa han åt fanjunkarn som kom förbi och stannade och sade adjö. Svensson, återtog han. Telefonnumret. Hur hade du med det?

— Två skjortor . . . halsduk av ylle . . . lägermössa, kom det från inlämningen. Utanför var det någon som skrattade. Vinden svepte in genom fönstret. Kvav och hettande varm. Furir Jonasson gick förbi. Det var många som varit gramse på Jonasson. Funnit Jonasson allt för nitisk. Svurit och sagt att den dagen vi muckar. Jaja, sa han och nickade likgiltigt, när Jonasson menade. Så är man färdig. Jonasson var civil. Gänglig och lång. Ja, sa Jonasson. Då är man klar.

— Svensson, sa han som skrev om igen. Telefonnumret. Jag ville skriva opp det. Jag ringer dej nån gång, när det faller sej så. Fyra, två. Hur var det vidare? Säj!

— Inte fick man gräva i jorden hemma vid förortsvillan som man tänkt sej, sa Svensson. Han stod och pratade med Nilsson i barack tre. Svensson och Nilsson i trean var arbetskamrater i det civila. Man hade inte märkt mycket av det. Såväl Svensson som Nilsson i trean hade hållit sig till kamraterna i baracklagen. Så var det och man gjorde alltid så. Baracklagen svetsades samman. Höll ihop. Hade sitt för sig. Fyra, två, sa han som skrev, medan han tänkte. Varför står du egentligen och skriver? Vad tjänar det hela till?

— Och du? sa han. Vart var det du bodde? Han vände sig om. Kungsholmen? sa han. Det kvittar, stod han och tänkte. Det gör detsamma, tänkte han, när Svensson masade sig mot utgången. Man stod och skrev. Antecknade namn. Sa att man skulle ringa. Ses. Han såg tillbaka mot föregående inkallelser. Man hade antecknat och skrivit då med. Forstmästarn, tänkte han liiet vemodigt och såg kvällar i ett tält någonstans. Sex, sju man kring den glödheta kaminen. Löften om att ses sedan man väl lämnat in. Han hade ringt förstmästarn ett par gånger. Sen hade det runnit ut i sanden så att säga. Den gången han legat där! Man skulle samlas hemma hos Fogelstedt. Spela "stopp". Uppliva krigareminnen. Fogelstedt hade skrivit upp adresserna

Löftet (Forts. fr. sid. 16.)

Då steg John Elving, arvtagaren, fram, viftande med en tjock bunt sedlar. Men var och en som minns den stunden minns också att det knappast var vänskap eller välvilja, utan snarare ett slags raseri, om inte rent av hat, i hans röst när han ropade:

— Ser man på, här ligger du och sover en sån här natt! Men det gör detsamma, din torsk, för sagt är sagt, och här ser du en karl som håller ord —

I samma ögonblick som Friid tog mot pengarna blev det dock en sådan yra och trängsel kring de två männen att givaren själv knuffades undan av dem som ville se gåvan. När sedan alla sett att det verkligen var tusen kronor som den darrande mannen i fönstret höll i händerna, och de därav blivit så hänfödda att de ville hissa miljonären, var han borta. Och förgäves gick man omkring hela natten på vägarna och ropade hans namn, så att hela bygden vaknade — han var och förblev försvunnen.

Inte heller under de följande dagarna fann man honom — i stället spreds ett rykte som snart stadgades till visshet. Jag vet att det är sanning: det stora arvet som kom från sagolandet Amerika, utgjordes precis av ett tusen två kronor och sextiotre öre —

på tältlaget. Fogelstedt skulle ringa. Vid tillfälle. Fogelstedt hade aldrig ringt.

— Ammunitionsgördel . . . bajonettbalja . . . ränsel, kom det från inlämningen. Skönt. Då är man klar, ekade det från gårdsplanen utanför.

— Hej, Jonasson sa en röst. Furir Jonasson gick och tog adjö. Gänglig och lång gick Jonasson omkring. Kramade händer. Fick en dunk i ryggen här och var. Så var det överallt att man knotade och kom med hotelser medan man låg inne. När man sedan stod civil var allting glömt. Hej Jonasson, ekade det.

— Klart att det inte varit gott att vara Jonasson heller, sa någon. Det var en av de som varit hätskast på Jonasson. Senast under båtresan utifrån ön nu i dag hade karlen bannat . . . att Jonasson. Befälet har en besvärlig mellanställning. Det är klart att dom har, sa han nu. Han som skrev såg som hastigast opp. Andersson. Har jag skrivit opp dej? Var är det du bor?

— Bussen är framme, gubbar, sa Andersson utan att svara.

— Andersson. Hörde du inte? sa han som skrev. Han kände sig plötsligt så märkvärdigt likgiltig. Han kom att tänka på dem hemma. På jobbet. På kamraterna där. Han tänkte också på kvällen i går kväll. Man hade legat i baracken. Frågat ut varann. Den bodde där. Man skulle träffas. Det var en evighet sedan. Här stod man nu. Man var fri. Man var civil. Redan i morgon var det hela bara ett minne. Kamraterna från baracklaget skulle redan ha suddats ut då. Man skulle stöta på dem någon gång inne i stan. Nicka. Kanske stanna. Säger: Tror du vi behöver ut något mer? Han sänkte handen med papperslappen i. Hej, Jonasson, sa han som hastigast.

— Dom som ska med bussen — tag plats! skrek någon utanför. Gruset gnällde under springande steg. Han som skrev sprang lika ivrigt som de andra. I sanden utanför det gamla huset föll ett papper med en massa hopklottrade namn på . . .

Bernh. Bengtsson:

DEN GUNGANDE SKONAREN

En regnig junikväll kom jag med båt till det lilla bohuslänska fiskeläget. Ingen mötte mig, ty jag hade utan förberedelser tagit första båt från en ö, där jag inte trivdes.

Här stod jag alltså på den folktomma bryggan, en vilsefaren semesterfirare i en liten avkrok av världen. Äntligen uppenbarade sig en inföding som för mig beskrev vägen till närmaste pensionat. Jag tog min kappsäck och travade i väg. Pensionatet såg inbjudande ut, och ett 50-tal gäster ägnade sig just åt middagen.

— Ja, sa värdinnan, här kan herrn få mat, men rum ha vi inga. Men herrn har kanske tingat nånstans i samhället?

— Nej, jag kommer hit på rent måfå, så att säga.

— Det var värre, det. Här är alldeles fullt i varenda stuga. Jag vet faktiskt inte ett enda ledigt rum. Det är flera stycken pensionat och ovanligt många sommargäster i år.

— Det var tråkigt . . . ja, jag menar för mig.

— Håja, herrn kan ju höra till på något av de andra pensionaten, dom vet kanske något ledigt . . . kanske någon har rest just i dag.

Jag tackade för rådet, lät kappsäcken stå och gav mig ut på spaning i det lilla samhället. Värdinnan hade antytt vägen till närmaste pensionat, men jag gick antagligen vilse, ty jag kom på slingrande stigar ner till hamnen igen. Här lågo de små fiskarstugorna tätt sammangyttrade på klipporna. Det var tydligen den allra äldsta bebyggelsen.

Jag stannade för att betrakta en liten stuga, som syntes vara en verklig idyll. Den var omgiven av en grönskande täppa, och hade en liten förtjusande veranda med utsikt över havet. Genom de låga fönstren kunde jag se rätt in i ett rum. Jag såg

en gammal vithårig gumma sitta i en gungstol med en svart katt i knät. Fönstret var fullt av blommor. På väggarna hängde små tavlor. Allt såg så prydligt ut som ett dockskåp. Jag tänkte: här skulle jag vilja bo . . . låt oss göra ett försök!

Jag knackade på dörren. Den öppnades av den gamla vithåriga gumman. Jag lade märke till ett besynnerligt uttryck i hennes ögon, något sökande, något frånvarande. Hennes blick sökte inte mig, utan havet där nedanför. Så tittade hon på mig, och började mumla något, som lät som:

— Nej, inte han . . . det är aldrig han . . . vad vill ni?

— Förlåt, sa jag, jag kom hit med båten i kväll, tänkte stanna här ett par veckor, men man säger att det inte finns några rum lediga . . . här skulle väl inte möjligen finnas ett . . . jag skulle vilja bo just i en sådan stuga som denna — här är sådan vackert utsikt över havet . . .

Gumman såg förskräckt och förvirrad ut, som om jag begärt något orimligt och omöjligt.

— Rum, rum . . . mumlade hon — hyra rum hos mig . . . här . . . jag brukar inte . . . jag har aldrig . . . jag menar, det är aldrig någon som frågar . . . kära nån då, hyra rum hos mig . . . menar herrn det?

— Javisst, om frun har något . . . jag skulle vara tacksam för ett aldrig så litet rum . . . jag behöver bara tak över huvudet och en säng.

Åter kom det besynnerliga frånvarande uttrycket i kvinnans ögon. Hon svarade inte, utan bara stirrade ut över havet. Så kom den svarta katten ut och strök sig mot hennes ben. Det väckte henne. Hon strök katten över ryggen och mumlade:

— Misse, kan du tänka dej, här kommer en som vill bo hos oss, vad säger du, Misse?

— Mjau, sa katten.

Och det var tydligen han som bestämde, ty gumman blev plötsligt vänlig och beskäftigt och sade:

— Ja, jag har ett rum . . . ett mycket litet rum . . . om herrn vill hålla till godo — varsågod och stig in.

Jag tackade och steg in i stugan. Den hade två små rum. Det var det innersta som jag skulle få. Där stod en gammaldags men snyggt bäddad säng, en byrå, en kommod, ett litet bord och ett par stolar.

— Ja, sa jag, här blir utmärkt för mig — och priset?

Gumman stod i dörröppningen. Hennes blickar flackade runt rummet och tycktes så småningom fästas på ett porträtt på byrån. Det var som om hon inte hört vad jag sagt.

— Det är kanske bäst att vi kommer överens om priset, sa jag.

— Priset . . . mumlade hon — jag vet inte . . . jag har aldrig hyrt ut . . . ingen har frågat . . .

— Där jag bodde sist betalade jag 2 kronor per natt . . . är frun också nöjd med det?

— Jadå, det är så litet — jag menar rummet.

— Det räcker för mig. Nu skall jag gå och få lite mat och hämta min kappsäck på pensionatet.

— Ja, välkommen igen då, dörren är inte låst.

När jag kom tillbaka satt gumman i sin gungstol med katten i knät. Hon följde mig in i det inre rummet och pekade på porträttet på byrån. Och det glimmade så besynnerligt i hennes ögon då hon sade:

— Det är hans rum. Om han kommer, får herrn flytta.

— Vem? frågade jag förvånad — vem kommer?

— Han.

Hon pekade åter på porträttet. Det var ett gulnat fotografi av en ung man i sjömanskläder.

— Det är Johan, min son . . . han är på sjön, men han kommer hem . . . då skall han ha sitt rum . . . det står ackurat som när han for ut.

— Jag förstår . . . frun väntar hem honom vilken dag som helst?

Den gamlas ögon blevo åter drömmande. Hon tog porträttet och kysste det.

— Ja, jag väntar, viskade hon, väntar . . . väntar på Johan . . .

— Har fruns son varit borta länge?

Hon svarade inte, utan gick till fönstret och stirrade utåt havet. Efter en stund upprepade jag frågan.

— Ja, mumlade hon då — länge, länge — jag vet inte hur länge . . .

Besynnerligt, tänkte jag, hon vet inte hur länge hennes son varit på sjön . . .

— Men jag vet att han kommer hem, Johan, fortsatte hon. Hon talade inte till mig, utan till fönstret och mörkret där- utanför.

— Ja, det ska vi hoppas, sade jag.

Nu vände hon sig till mig och sade med en egendomlig skäl- vning i rösten:

— Hoppas, ja . . . hoppas . . . så länge den gungar . . .

— Gungar, vilken gungar?

— Skonaren . . . kom skall herrn få se!

Den gamla tog mig ivrigt i armen och drog mig ut i det yttre rummet.

— Se där, viskade hon, och pekade i taket.

Jag tittade upp. I taket hängde på ett par snören en liten far- tygsmodell, en smäcker skonare med master och rigg och allt, tydligen ett arbete av en händig och kunnig sjöman, som haft gott om tid under långa vinterkvällar.

— Se viskade gumman, den har Johan gjort . . . och ser herrn att den gungar . . . lite granna, fram och tillbaka . . .

Jag tittade noga på det lilla konstverket, men såvitt jag kunde se, så hängde det absolut orörligt.

Jag såg på den gamla. Hennes drömmande gåtfulla blick var intensivt riktad på skonaren i taket. Något inom mig sade mig att jag inte borde motsäga henne, utan tvärtom hålla med henne, ty jag började smått ana att jag här råkat ut för något icke helt alldagligt.

— Ja, minsann, sa jag, jag tror den gungar lite smått.

Gumman såg på mig, och över hennes skrynkliga ansikte låg som ett skimmer av lycka.

— Herrn ser det också, viskade hon ivrigt. Ja, den gungar, inte alltid, men ibland . . . mest så här på kvällarna . . . och vet herrn vad det betyder . . . för mig?

— Nej.

— Jo, så länge hon gungar, så är Johan i livet . . . och han kommer när som helst . . . det har han sagt.

— Han har skrivit hem . . .

— Nej, nej . . . inte skrivit, inte på länge . . . han är så långt

borta, ser herrn . . . inga brev gå fram . . . han är vid sydpo- len och fångar val . . . nej, han har sagt det till mig i en dröm, som jag drömde för länge sen . . . för många år sen . . . mor, sa han, jag kommer hem, men jag vet inte när . . . men vänta på mig . . . ha rummet i ordning . . . och ge akt på skonaren i taket . . . den skall gunga lite då och då . . . på kvällarna, innan mor lägger sig . . . det är en hälsning från mig . . . ja, det sa Johan när jag råkade honom i drömmen . . . och dagen ef- ter började den gunga, lite granna, sakta . . .

Den gamla tystnade. Jag kunde inte hitta på något att säga. Jag tittade åter på den lilla skonaren och upptäckte nu att rig- gen var full av spindelväv, som på ett spöklikt sätt komplette- rade de vita seglen.

— Nej men, tok, jag som står här och pratar, herrn är för- stas trött och sömning och vill lägga sig. Varsågo, sängen är i ordning.

— Tack, sa jag, det skall bli skönt att få sova. Godnatt, frun.

— Godnatt, godnatt!

Hon stängde dörren om mig. Jag kröp till kojs och sov som en stock i Johans säng.

På morgonen var bara katten hemma när jag gick ut. Gum- man var väl ute i något ärende. Jag gick till pensionatet och fick frukust. Vårdinnan frågade var jag fått rum. Och nu slog det mig, att gumman inte sagt sitt namn.

— Ja, jag fick ett litet trevligt rum hos en gammal ensam fru, jag vet ännu inte vad hon heter — hon bor i en liten gul stuga nere vid hamnen, hon har en stor svart katt . . .

Vårdinnans ögon uttryckte gränslös förvåning, nästan för- skräckelse.

— Jesses då, utbrast hon, herrn har kommit till gamla fru Mellberg . . . men herre gud, där kan herrn väl inte stanna!

— Varför inte. Det är en snäll kvinna och rummet är snyggt.

— Snäll kvinna — åh, om herrn visste . . . märkte inte herrn någe?

— Nej, hur så?

Vårdinnan anslog en viskande ton:

— Hon är inte riktigt klok, vetja. Ingen av pensionaten skic- kar några gäster till henne. Hon är vriden. Ja, inte så, att hon generar någon, men . . . si saken är den, att pojken hennes för- svunnit på sjön. Det är nu femton år sedan han for, och inte ett ljud har hon hört från honom. Det är klart att han omkom- mit på nåt vis. Men gumman har blivit snurrig av att vänta på'n. Hon tror ännu att han skall komma tillbaka. Hon går och pra- tar om att hon har ett "tecken", vad det nu kan vara. Nej, snälla herrn, det kan inte vara trevligt att bo hos henne . . . vi ska försöka skaffa . . .

— Det behövs inte, sa jag, jag stannar hos fru Mellberg.

Och jag stannade hos fru Mellberg de två veckor som jag hade kvar av min semester. Den gamla generade mig inte på något sätt. Hon höll mitt — och Johans — rum snyggt och prydligt. Och för övrigt satt hon i sin gungstol med katten i knät och stirrade ut över det blå havet. På kvällarna hade hon blic- ken på den lilla skonaren i taket. Men till mig talade hon inte mer om den.

När jag skulle resa och tog farväl av henne, sade jag:

— Ja, lycka till, och måtte fruns Johan komma hem snart.

Hennes gamla goda ögon glödde av hopp och förvissning då hon viskade:

— Tack, herrn, han kommer nog . . . den gungar ännu . . .

— — —

Ett par veckor efteråt, sedan jag kommit hem, fick jag av en

(Forts. å sid. 26.)

"Det var en gång en gammal häxa..."

"Det var en gång en gammal häxa, som bodde i ett litet hus, långt, långt inne i en mörk skog — — —." Vilken av oss har väl inte någon gång, suttit i rysande spänning och lyssnat till en saga om en elak häxa? Men måhända är det inte så många av oss, som närmare tänkt över, vilken fasansfull realitet, som en gång under medeltiden och långt fram i nyare tid, legat bakom vår sagohäxas tillblivelse.

Berättelser om kvinnor, som på olika sätt färdades fram genom luften, funnos ju långt före kristen tid. Antikens folk hade sina *strigor* och *harpyor*, etc. de germanska-nordiska folken sina *huldror* och *Valkyrior*. Men *häxorna*, som på skärtorsdagens natt och andra nätter med förresten, fara till *Blåkulla*, *Blocksberg*, *Brockenfels* och andra orter, dem har den medeltida kristna kyrkan givit oss. Och häxprocesserna, en av kristendomens mörkaste skuggsidor, de ha, såsom teol. professor *Wuttke* i sitt arbete, "Der deutsche Volksaberglaube der Gegenwart", helt öppet säger: " — vuxit upp i den kyrkliga inkquisitionens sköte."

Den store kyrkofadern *Augustinus*, (d. 430) som icke endast var en lärd man utan även en nitisk förkämpe för den kristna läran, for hårt fram över hedniska villfarelser, för vilka han i yngre år måhända icke stått så främmande. Romarnas gamla gudar gjorde han till djävlar och antikens fauner, silener m. fl. blevo till onda demoner i mörksens furstes tjänst.

I en år 960 utgiven skrift "Canon Episcopi" hade abboten *Regino* från *Prüm* varnat för folksagorna om flygande kvinnliga väsen. De voro, menade han djävulens påfund för att förvilla människorna. Därför torde dessa sagor utrotas. Andra sägner berätta om, huru djävulen tillgivna kvinnor fara vida omkring i luften, döda och koka kristna människor samt äta dem. Kej sare och en del andliga fäder sökte med allvar råda bot mot denna vantro. *Sålunda* stadgades att den som dödade och brände någon under påstående att denna vore en människoätande "striga", han skulle själv avrättas. Men av skäl som härnedan skall framhållas, visade det sig snart att denna vantro, i stället för att hejdas, tvärtom tilltog i styrka och frenesti.

Professor *Bror Gadelius*, som i sin bok, "Tro och övertro" ingående redogör för de svenska häxprocesserna, citerar bl. a. "Zauberwahn, Inkquisition und Hexenprozess im Mittelalter", ett stort arbete av *Joseph Hansen*. Det heter där: "Augustinus införde mänsklig villfarelse på den teologiska spekulationens mark. Och detta steg var så mycket mera ödesdigert, som den store kyrkofaderns inflytande verkade i hög grad bestämmande på utvecklingen av medeltidens dogmtro." Vi skola strax se att så också blev förhållandet.

Ännu i slutet på 1100-talet sökte *Johannes av Salisbury* (d. 1181) få ned företeelsen till dess rätta nivå. Han förklarade att häxornas ritt till

djävulen och deras köttliga umgänge med denna och hans demoner endast vore ett elakt bedrägeri mot de stackars kvinnorna, igångsatt av illasinnade onda andemakter. Men något mer än ett halvt århundrade därefter framlade den store och berömde dominikanerpatern *Thomas av Aquino* sin "Summa theologia", vari han påvisade, att häxeri och djävulsk magi var verklighet. Och nu dröjde det inte länge förrän häxbålen började brinna i Frankrike. Men omkring 1390 började elden tyna, ty då bestämdes att världslig domstol skulle döma.

I Tyskland hade aldrig häxprocesser haft någon större utbredning förrän i slutet av 1480-talet. Men då började den stora "Häxhammaren" gå, som skulle med ens göra slut på häxeriet. År 1484 utfärdade påven *Innocentius VIII* en bulla "Summis desiderantes affectibus". Genom denna erhöles dominikaner-

Vattenprovet.

Haeresis Dea — Hädandets gudinna. Efter kopparstick av Anton Eisenhut.

inkvisitorerna Jakob Sprenger och Heinrich Institoris fullmakt att förfölja och utrota häxorna i Tyskland. Fastän påvebrevet ingående beskrev häxväsendet ville det i alla fall inte bli någon fart på processerna. Den tyska kyrkan hade hållit på den försonligare och mildare "Caron Episcopi" och under lång tid hade kyrkan fördömt all svart magi. Den danske forskaren Alfr. Lehmann säger här om i "Overtro og Trolddom" en smula satiriskt, — — — hvor kirken havde fordømt troen — — — var denne tro også sygnet hen; den matte først paany kaldes tillive." Och vi kunna vara övertygade om att denna vantro blev kallad till nytt liv! År 1487 eller 1489, tidpunkten synes ej fullt klar, utkom den första upplagan av den s. k. Häxhammaren eller som dess latinska titel lyder *Malleus Maleficarum*. Lehman anger i sin bok Jakob Sprenger såsom ensam författare, medan Wuttke nämner bägge. Så gör även Gadelius, och stödd på Hansen och I. W. Schmidt; "Der Hexenhammer", säger han att "Institoris" har den tve tydiga hedern

att ha sammanskrivit *Malleus*". Själv åtnjöt icke Institoris något gott rykte, utan behövde därför den mera aktade Sprenger som medarbetare. Den "Apologia" som inleder "Häxhammaren" anser Gadelius för troligt, att den författats av Sprenger.

Denna *Malleus*, som består av tre tjocka volymer utkom ända till år 1669 i 29 tusen exemplar. Och att den gjorde den effekt, som utgivarna önskat, framgår av en upplysning hos Lehmann, att det i en enda stad under loppet av ett år dödades 1 000 människor. Han uppger att i vissa landskap funnos endast två levande kvinnor kvar, sedan inkvisitionen gått fram. Vad innehöll då denna "häxhammare"? Ja den innehöll allt vad som kan åstadkommas av en sjukligt överdriven tro, av förvirrande vantro, av ett förvrängt sexualliv och en av allt detta överretad och förvirrad hjärna. *Malleus Maleficarum* säger att häxan är en från Gud avfallen varelse, som förnekar den högste, avsäger hans nåd, ingår förbund med den onde, giver sig med liv och själ åt honom, bedriver otukt med djävulen, plågar andra människor och bringar dem om livet, etc. etc. Hela skriften kan sägas vara en den mest utstuderade lärobok i all inkvisitionens satanska påfund. Och det rättegångsförfarande som iaktogs vid dessa processer äro på grund av "Häxhammarens" stadganden rena vrångbilden av en rättegång. Vem som helst kunde vittna mot en, som stod anklagad såsom häxa. Småbarn kunde ange en kvinna under den falska beskyllningen att kvinnan vore häxa och plögade föra små barn till Blåkulla. Sinnessjuka personer kunde påstå att den eller den människan var det som hade "förgjort" dem. Hustru ställdes mot man och man mot hustru och mer än en gång förekom det att barn vittnade mot sin moder. Detta med "barnförandet" till Blåkulla, där de under bakvända ceremonier döptes av "hans onda höghet" och sedan inskrevos i en bok, synes av allt att döma varit något för vart land särskilt utmärkande.

(Forts. å sid. 26)

Härsabbat — efter ett gammalt franskt träsnitt.

Kring Hjalmar Söderberg

När jag läste det av Ove Ekelund översatta och kommenterade Herman Bang-manuskriptet — ett resebrev från Böhmen — som han pietetsfullt och i respektfull beundran bevarat i sin skrivbordslåda och publicerade i anledning av den danska bokveckan, återkallade jag i minnet min lärorika och uppfostrande tid i Kongens By, åren 1931—32. Vad Danmark — och då kanske speciellt Köpenhamn — betytt och betyder för den svenska författarvärlden, fick en slående utlösning i de 'intima föredrag', som några av våra mest framstående författare sedan höllo inför en lika uppmärksam som illuster publik, varför det icke tillkommer min ringhet att ytterligare poängtera detsamma. Men namnet Herman Bang kommer mig osökt att tänka på en svensk diktare, som beundrade den danske mästaren och utan att på något sätt förlora sin skapande individualitet berikades av hans språkkonst: Hjalmar Söderberg.

Redan August Strindberg lärde sig trivas i det fina och godmodiga Danmark och flera efter honom, men de som i senare tid gjorde Köpenhamn till varaktig hemortsstad äro lätt räknade. Två profiler dominera: Hjalmar Söderberg och Henning Berger. De hade ingått ett vänskapens fostbrödralag, som endast döden kunde upphäva.

Hjalmar Söderbergs förfinade väsen och försynta mänsklighet känna vi väl genom hans produktion. Och om hans intellektuella nobless och moraliska heroism erinras vi i det första av hans diktverk, som nyligen överförts till vita duken, nämligen Doktor Glas.

Hjalmar Söderbergs livssyn indelade människor icke i små eller stora, kända eller okända; för honom var viljan till sant liv det enda kriteriet på en människas värde. Och måhända den livsinställningen var orsaken till, att han icke ringaktade min ungdom och långt ifrån erkända penna, utan gästfritt öppnade sin dörr och lät mig känna värmen av hans rika personlighet.

Jag minns speciellt en afton. Hjalmar Söderberg hade brevledes inviterat mig till middag, för att jag bland annat skulle få stifta bekantskap med en från Paris nyligen återvänd konstnär. Det visade sig, att konstnären var den då i Danmark högre än i Sverige uppburna tecknaren Adolf Hallman, som senare blev mig en god introduktör i konstens Köpenhamn. Att middagen blev en den intima samvarons fest och kvällen en stum lyssnare till den store diktaren, vars stilla röst och klara accentuering av varje mening underströk hans profil, säger sig självt. Klockan blev både 2 och 3, whiskyflaskans botten blev skönjbar och Hjalmar Söderberg talade om svunna år, den tid Henning Berger levde. Han vidrörde författarens eviga kamp för brödfödan; utan minsta spår av sentimentalitet utan blott ett konstaterande av fakta.

— När jag talar om författarens svårigheter, tänker jag naturligtvis, sade han, inte på en Selma Lagerlöf, som redan tidigt fick en omfattande framgång och en Verner von Heidenstam som aldrig behövt befatta sig med penningproblemet, utan på dessa, som trots erkännande och framgång ha det svårt. Det var först i de sista åren Henning Berger lyckades komma upp i en inkomst av 8.000 kronor — och då dog han . . .

En typisk Söderbergsk avrundning; ledsagad av ett nästan osynligt leende, som tycktes bottna i melankoli.

Emellertid, var Hjalmar Söderberg och Henning Berger bund-

na av starkt begränsade inkomster, så var deras vänskap desto rikare. Och den obligatoriska whiskyflaskan en god och trogen glädjespridare.

Hjalmar Söderberg blåste ut cigarröken och fortsatte: — Ja, var icke jag hos Henning Berger, så var han hos mig. En eftermiddag — jag hade förutom whiskyn i biblioteket ställt en flaskka på lut i ekonomiavdelningen — tittade Henning upp. Jag bad honom slå sig ner, men han försvann utan vidare. Jag reflekterade icke över försvinnandet utan hänförde det till naturliga orsaker, men döm om min häpnad, när Henning återvände med den av mig reserverade flaskan i handen. Vem kan förklara det? En Söderbergsk turnering av god klass.

Hjalmar Söderberg hade många och uppriktiga vänner, som stodo honom nära och fyllde hans danska vardag med svenskt liv. Låt oss endast nämna Carl G. Laurin, Bo Bergman och Earnest Thiel, med vilken han bl. a. spelade schack — vykortsledes. Han kände också vad vänskap förpliktigar, och när hans trogne Köpenhamnskumpan Henning Berger skulle fylla 50 år, var det han som tog initiativet till en insamling för den gode vännen. Jag råkar just ha insamlingsbrevet i min ägo och jag tycker det just nu är berättigat till en publicering. Av alla de 'tiggarebrev' och 'insamlingsupprop', som råkat under mina ögon, är detta det klart överlägsna. Icke därför att det är fulländat stilerat — utan ett eklatant prov på det Hjalmar Söderbergskt specifika: mänskligheten, försyntheten och den mänskliga noblessen.

Brevet lyder

Till Henning Bergers vänner.

Henning Berger fyller den 22 i denna månad femtio år. Några av hans gamla vänner, som till denna dag önska glädja honom med en födelsedagsgåva, ha anmodat undertecknad att taga initiativet till en insamling i detta syfte.

Mångbefaren som Odysseus, har Henning Berger vänner i många väderstreck, och alla hans vänner veta, att han i det personliga umgänget har varit en glädjespridare som få. Till gengäld har han inte alltid haft så roligt själv. Låt oss därför nu göra honom en liten glädje!

Då jag emellertid icke har äran att personligen känna alla Henning Bergers vänner, kan jag icke vet, om denna skrivelse i något enskilt fall skulle komma till orätt adress, och om så skulle ske, ber jag på förhand om överseende.

Herr Erik Lagerkrans — gammal vän och skolkamrat till Henning Berger — har benäget åtagit sig att vara insamlingens kassör.

Vördsamt

Hjalmar Söderberg.

Hjalmar Söderberg finns ej mer. Köpenhamn kan icke yvas över att gästas av en av Nordens största diktargestalter och Stockholm icke vänta på ett av hans sällsamma 'gästspel'. Kvar lever emellertid hans odödliga diktverk och minnet av hans förfinade personlighet och djupt lodande mänsklighet, som var icke en "ungdomens förförare" men i verklig mening sanne uppfostrare.

Ove Key-Åhusen.

Det var en gång...

(Forts. fr. sid. 24)

Hade en gång en person blivit anklagad för häxeri, då var det så gott som säkert, att vederbörande fick sluta med att "å båle brännas." Man hade ju den s. k. gudsdomen varigenom en förment häxa kunde visa sin oskuld. Det fanns järnbörd och vattenprov. Vid det sistnämnda tillgick så att vederbörandes lemmar korsvis sammanbundos, höger tumme vid vänster stortå och vänster tumme vid höger tå. Så kastades delinkventen naken i vattnet, vilket prästen förut signat med korstecken och vigvattens stänk. Om personen flöt, då var hon en "häxa" och fick undergå rannsaking, tortyr dom och verkställighet. Sjönk däremot kvinnan, såsom ofta hände, som en sten till botten, då, ja, då var hon oskyldig! Den enda barmhärtighet som oftast visades en "häxa" var, att hon blev halshuggen innan hon skulle "å båle brännas."

Man skulle kanske tro att häxprocesserna upphörde vid reformationens genomförande, men ett protokoll i Riksarkivet, publicerat av Ellen Fries, har annat att förtälja. Från 1757—1763 pågick en häxprocess i Dalarna. Flera kvinnor voro anklagade av en skomakares lärgosse. Nåväl, denna process slutade med angivarens, åklagarens och domarens fällande till straff, under det "häxorna" friades. Det var den sista verkliga häxprocessen i vårt land.

All tuberkulosvård i Göteborg under en ledning. Sjukhusdirektionen i Göteborg har beslutat göra framställning till centraliseringsberedningen om att frågan o menhetlig ledning för all i staden bedriven kommunal tuberkulosvård upptages till behandling.

I den P. M. som ligger till grund för direktionens framställning anför sjukhusdirektör Höglund, att Svenska stadsförbundets sjukvårdsdelegation i skrivelse till sina huvudmän 1943 framhöll önskvärdheten av att all tuberkulosvård, såväl slutet som öppen, organiseras under en enhetlig ledning och att denna anförtros åt den myndighet, som förvaltar tuberkulossjukhusen. Ett förverkligande av detta önskemål skulle för Göteborgs vidkommande betyda, att den nu under hälsovårdsnämnden sorterande dispensärcentralen skulle överflyttas till sjukhusdirektionen, under vilken all övrig kommunalt utövad tuberkulosvård hör.

INGENJÖR S. ZETTERSTRÖM

VÄRME-, SANITETS- OCH
VENTILATIONSPROGRAM

STOCKHOLM

Grevgatan 49

Tel. 60 65 95

Den gungande skonaren

(Forts. fr. sid. 22.)

händelse tag i en liten tidning från Bohuslän. Jag tittade förstrött i det lilla bladet och fick syn på följande lokalnotis:

Satt död i stolen. Fiskaränkan Johanna Mellberg i X-sund anträffades på onsdagen död i sin stuga vid hamnen. Upptäckten gjordes av en grannfru, som fann den gamla sittande död i sin gungstol. Hon hade tydligen drabbats av slaganfall. I rummet rådde den bästa ordning, undantagandes att en fartygsmodell, som tydligen hängt i taket, fallit ned på golvet. Den avlidna, som var i 70-årsåldern, bodde ensam i sin stuga och har på senare år varit en smula underlig av sig.

Som i en vision såg jag det lilla prydliga rummet med skonaren i taket — skådesplatsen för en gammal sjömansmoders långa och tysta kamp med ödet. Underlig . . . var hon underligare än många andra som klänga sig fast vid halmstrån och vägra att finna sig i det oundvikliga? Så länge hon tyckte sig se sin pojkes skonare gunga, levde hoppet i henne. Men så en dag . . . Ja, vem vet hur det gått till. Kanske hade hon fönstret uppe, och det blåste in från havet. Det frestade hårt på de gamla murkna snörena. Så gick skonaren i kvav. Ett hopp dog, en sol försvann — och ett tappert modershjärta brast.

Höstvisa

Låt stormen vilse fara
med alla döda blad
— en röd och gyllne skara
i höstens blå ballad —

att de i frihet lykta
sin sköna sommarsång
mot sol och rymder ryckta
från gråa grenars tvång.

Omkring mig jublet klingar
av deras yra dans.
Din mörka själ får vingar
i deras egen glans!

CARL SAM ÅSBERG.

Henry Villgrund:

100-lappen

Det ringde på dörren hos bibliotekarien, som egenhändigt öppnade för budet från tvättinrättningen, vilket presenterade en räkning på 4 kronor och 65 öre.

Bibliotekarien undersökte portmonnän:

— Jag har verkligen ingen växel, sade han. Men kanske ni kan växla en 100-lapp? Jaså, inte! Vill ni då slå er ner en stund medan jag går ner i cigarraffären här i huset och växlar.

I cigarrboden beställde bibliotekarien en låda cigarrer av den vanliga sorten (det var före kupongernas tid). Han fick vad han begärde och presenterade sin 100-lapp. Jag har inte mindre, förklarade han. (Inte mer heller, tänkte han).

Cigarrhandlaren kunde inte växla.

— Det kan vara med betalningen till en annan dag, föreslog han. Det blev 8 kronor.

Bibliotekarien gick gatan efter till nästa affär. Det var en skoaffär. Bibliotekarien behövde inga nya skor (det var före kupongernas tid) men han provade ett par och bestämde sig för dem.

— Priset? frågade han 23.75? Varsågod, här är en 100-lapp.

— Tråkigt nog har all vår växel tagit slut i dag, beklagade expediten. Det har verkligen inte hänt oss förr. Men kan inte herrn komma in och betala skorna i morgon i stället?

— Det blir väl ingen annan råd, suckade bibliotekarien.

Han fortsatte till nästa affär, som var en speceridito. Där köpte han delikatesser för sammanlagt 37 och 50. Han bad att få betala med en 100-lapp.

— Jag skäms behöva erkänna det, sade specerihandlaren, men sanningen att säga har jag bara ett par kronor i växel. Men de 37 och 50 kan vi ju få i morgon?

— Det lär väl inte gå med mindre, sade bibliotekarien resignerat. Men vill ni vara snäll och hjälpa mig i dörren? Jag börjar få mycket att bära.

Nå, tänkte bibliotekarien, fotohandlaren kanske har växel. Säkert har han växel. Någonstans måste ju växeln ha hamnat. Han gick in till fotohandlaren och bad att få ett par rullar film och några blyxtljuspatroner.

— Låt mig se, sade fotohandlaren, två rullar film och fyra blyxtljuspatroner. Det blir nog räknat 5 kronor och 4 öre. Vi säger 5 kronor jämnt. Det är billigt.

Bibliotekarien överräckte 100-lappen. Han var verkligen förhoppningsfull. Sedan fotohandlaren tittat efter i kassaapparaten, sade han:

— Nu har biträdet lämnat ut all växeln!

Men plötsligt ljusnade fotohandlarens min. Det såg ut som om han kommit på en god idé.

— Bibliotekarien har ju en räkning här på 92 kronor. Då kanske jag kan ta betalt för den nu? Jag skulle naturligtvis inte ha påmint om det inte slumpat sig så. Med de fem kronorna i dag blir det 97 kronor. Varså god, här är 3 kronor tillbaka.

Bibliotekarien gick med staplande steg mot dörren. Kommen ut på gatan började han fatta det verkligt katastrofala i sin belägenhet. Han räknade efter och fann att han åsamkat sig skulder för närmare 75 kronor under sina fruktlösa försök att växla den olycksaliga 100-lappen, som han till yttermera visso blivit tvungen att lämna ifrån sig. Jo, de tre kronorna han fått tillbaka hos fotohandlaren, hade han ju kvar, men budet skulle ju ha nära fem. Bibliotekarien beslöt att trots alla sina paket ta en betydande omväg hem, för att i alla händelser slippa träffa budet från tvättinrättningen.

När han äntligen vågade sig hem, fann han till sin glädje att budet trötnat på att vänta. Men hans glädje byttes snart i sorg. Hans till 10,000 kronor värderade frimärksamling hade gått samma väg som budet. Hur kunde han förresten vara så dum att han lät dem ligga framme, när han gick? Även om

(Forts. å nästa sida.)

från FÖRBUNDSARBETET

KONVALESCENTFÖRENING BILDAD I ÖRNSKÖLDSVIK

Söndagen den 30 juli bildades vid möte i Betellokalen i Örnsköldsvik en förening för lungsjuka konvalescenter i staden med omnejd.

Styrelseledamoten i De Lungsjukas Riksförbund, Sixten Hammarberg, gav en orientering om de lungsjukas förhållanden och de reformer, som f. n. äro under utredning inom de centrala organen.

Yrkesutbildning till ur hälsosynpunkt lämpliga yrken samt en uppmjukning av anställningsvillkoren på arbetsmarknaden äro några av de grundläggande förutsättningarna för att de lungsjuka skola få leva som normala människor framhöll talaren bl. a. Samhällets fördomar mot de lungsjuka måste revideras och här till kräves ett omfattande upplysningsarbete om de lungsjukas problem.

Efter föredraget beslöts att bilda en lokalavdelning av De Lungsjukas Riksförbund som fick namnet Norra Ångermanlands Konvalescentförening (lokalförening för lungsjuka i Örnsköldsvik med omnejd). Styrelsen fick följande sammansättning: ordf. Teodor Bodin, Örnsköldsvik, Kjell Berglund, Erik Nordenkvist, Nils Vestman och Erik Vestman. Revisorer: Gustav Adolf Gidlöv och Knut Forsberg.

Till att representera föreningen vid en av Riksförbundet anordnad socialvårdskurs valdes Kjell Berglund.

Föreningen beslöt att söka kontakt med olika lokala myndigheter och organisationer för att dryfta de lungsjukas många och komplicerade problem.

SEKTION AV FÖRENINGEN LUNGSJUKA I VÄSTMANLAND BILDAD I KÖPING

En avdelning av föreningen Lungsjuka i Västmanland har bildats i Köping under sommaren. Ordförande är hr Alvar Rosen, Köping. Avdelningen, som omfattar Arboga och Kungsör med omnejd, har ett 40-tal medlemmar.

100-lappen (Forts. fr. föreg. sida.)

han just då trodde, att han snart skulle vara tillbaka. Budet hördes för övrigt aldrig av personligen. Men efter några veckor fick bibliotekarien ett brev från Eldlandet, däri tjuven bad honom inse det lönlösa i alla efterforskningar. Bibliotekarien klippte ut det sällsynta frimärket och lät det ingå i sin nya samling.

De Lungsjukas Riksförbund

Kocksgatan 15, Stockholm.

Tel. 41 39 99.

Ombudsman Frithiofs bost. tel. 51 26 95.

Red. Sandréns bost. tel. 40 69 93.

Kassör Hillers bost. tel. 49 60 96.

Konvalescentföreningar

anslutna till De Lungsjukas Riksförbund.

BLEKINGE LÄN: Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Blekinge Län, Box 95, Karlskrona. Ordf. Ragnar Andersson, Strömsberg, Spjutsbygd, kassör Arvid Mattisson, Ekholmsstrand 18, Karlskrona.

BORÅS: SÄLKO Södra Älvsborgs läns konvalescentförening. Korresp. Sam Johansson, Nelsongatan 4, Borås.

ESKILSTUNA: ELKÅ (Eskilstuna Lungkonvalescenter). Ordf. J. A. Åkerlund, Ruddamsgatan 31, Eskilstuna. Tel. 348 36. Kassör Bertil Anderzon, Rosenfors, Skogstorp.

ESLÖV: Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Eslöv med omnejd, Box 107, Eslöv. Ordf. Thure Olsson, Eslöv.

FALUN: Konvalescentföreningen för Kopparbergs län. Korresp. Karl Jonsson, Box 21, Falun.

GÄVLE: Gävle Konvalescentförening. Ordf. Bertil Söderström, 5:te Tvärgatan 42, Gävle.

GÖTEBORG: Göteborgs Lungsjukas Centralförening, adr. Hertzia (Tel. 11 96 02). Expeditionstid: 10—13 och 15—17, lörd. 10—14.

HALLANDS LÄN: Hallands Läns Förening för Lung-Tuberkuloskonvalescenter. Ordf. John Höög, Engelbrektsгат. 7, Varberg. Tel. 12 26. Korresp., kassör och ombudsman Torsten Petersson, Lia. Tel. Fridhemsberg 76, postg. 27 43 44.

Sektioner: Södra Hallands sektion: Ordf. Carl Nyman, Slottsmöllevägen 64, Halmstad. Tel. 40 55; Mellersta Hallands sektion: Ordf. Gunnar Andersson, Olofsbolinjen, Falkenberg; Varberg m. omnejd: Ordf. John Höög (se ovan); Norra Hallands Sektion: Ordf. Nils Kristensson, Kulavik.

HÄLSINGBORG: De Lungsjukas Konvalescentförening, Trädgårdsgat. 19, Hälsingborg.

HÄRNÖSAND: Ångermanlands Lungsjukas Konvalescentförening. Ordf. Yngve Mattsson, Skeppsbron 1, tel. 23 37. Sekr. och korresp. Folke Åsell, Storgatan 31, tel. 15 42. Kassör Gerhard Andersson, Bollgränd 2, tel. 22 35. Postgirokonto nr 26 29 24.

HÖGANÄS: De Lungsjukas Konvalescentförening, Höganäs. Ordf. Nils Axén, Kullagatan 20. Sekr. Robert Dahlström, Allégatan 20.

JÖNKÖPING: Jönköpingsortens Konvalescentförening för TBC-sjuka. Ordf. Harald Westman, Merkuriusvägen 57, Jönköping.

- KALMAR:** Kalmar Konvalescentförening. Ordf. Carl Hellström, Ståthållaregatan 13. Sekr. Sigfr. Celanders, Box 731, Kalmar (Tel. 26 41). Månadsmöten första tisdagen i varje månad i Folkets hus.
- KARLSKOGA:** Konvalescentföreningen för lungsjuka inom Karlskoga med omnejd. Ordf. Bertil Krona, Riksbyggen nr 2, Aggerud, Karlskoga.
- KIRUNA:** Kiruna Konvalescentförening. Ordf. Josef Lundström, Kiruna, kassör Torsten Vikström, Steinholtsgat. 16, Kiruna.
- KRISTIANSTADS LÄN:** De Lungsjukas Förening i Kristianstads Län. Ordf. Martin Persson, Box 932, Hässleholm. Sekr. Elisab. Borg, Osby. Föreningsmöten hållas i april och aug. månader.
- KÖPING:** F. L. I. V. Föreningen Lungsjuka i Västmanland, Sektion Köping, Ordf. Alvar Rosen, Viktoriagatan 6 B. Tel. 891, kassör Anna-Lisa Torstensson, Schelegat. 17, Köping. Postgiro 28 14 60.
- LANDSKRONA:** Understödsföreningen för lung-tbc-sjuka i Landskrona stad. Expedition Fiskaregränden 31, Postfack 113, expeditionstid månd. och torsd. 19—20.
- LULEÅ:** Luleå Konvalescentförening ("Konscento"). Ordf. Göte Landström, Södra Strandgatan 27—29, Luleå. Tel. 23 61. Lokal A. B. F. Föreningsmöten hållas 1:sta söndagen i varje månad.
- LUND:** Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Lunds stad. Ordf. Folke Thörnberg. Exp. L:a Fiskaregat. 4 (Tel. 49 90). Expeditionstid: 12—14. Föreningsmöten hållas första tisdagen i varje månad kl. 6 å Wieselgrens minne.
- LYCKSELE:** Konvalescentföreningen Bången. Ordf. Arne Johansson, Vägsele.
- MALMBERGET:** Malmbergets Konvalescentförening. (Mal-kova). Ordf. Sixten Andersson, Österlånggatan 50, korresp. Sigmund Persson, Hermelin 159, Malmberget. Möten hållas andra fredagen i varje månad. Lokal Folkets hus C-sal.
- MALMÖ:** Understödsföreningen för Lung-tbc-sjuka i Malmö stad, Almbacksgatan 2 B, Malmö.
- MALMÖHUS LÄN:** Malmöhus Läns Lungsjukas Centralorganisation, Kamrergat. 3, Malmö.
- MEDELPAD:** Medelpads Lungsjukas Konvalescentförening, Folkets hus, exp. 3, Sundsvall. Ordf. Bengt Wedin, sekr. Nils Thelin. Exp. i Folkets Hus hålles öppen onsd. och lörd. 12—14. (Tel. 26 88).
- NORRBOTTENS LÄN:** Norrbottens Lungsjukas Centralförening. Ordf. Widar Östling, Box 518, Luleå 2.
- NORRFJÄRDEN:** Norrfjärdens Lungsjukas Förening. Ordf. Rudolf Persson, Sjulsmark, kassör Gustaf Öhman, Norrfjärdens.
- PITEÅ:** De Lungsjukas Konvalescentförening. Ordf. och korresp. Gerhard Karlsson, Box 723, Piteå. Tel. 17 30. Kassör Kjell Strandberg, Box 17. Tel. 10 08 eller 11 61, Piteå.
- SANDVIKEN:** Sandvikens Lungsjukas Konvalescentförening. Ordf. Ivar Persson, Västanbyg. 10, Sandviken.
- SIGTUNA:** Sigtunaortens Konvalescentförening. Ordf. Rich. Pettersson, Löfstaholm, Knivsta.
- SKARABORGS LÄN:** Skaraborgs Läns Konvalescentförening. Ordf. Lennart Åberg, Postfack 16, Skövde.
- SKELLEFTEÅ:** Norra Västerbottens Konvalescentförening. Ordf. Ragnar Svedberg, Kågevägen 12, Skellefteå.
- STOCKHOLM:** FLIS (Föreningen för Lungsjuka i Stockholm) Kocksgatan 15. Sthlm. Ordf. Felix Svensson. Expeditionen Kocksgatan 15 hålles öppen torsdagar kl. 19—21, måndagar och onsdagar 13—15. Tel. 40 65 71. Postgiro 15 99 30. Föreningsmöten sept.—dec. i H. S. B-salen, Flemminggatan 41, andra torsdagen i varje månad kl. 19,30.
- STOCKHOLMS NORRA FÖRORTER:** "Sako" (Förening för sanatoriekonvalescenter i Sthlms norra förorter). Ordf. Bertil Forsström, Vegagat. 33, Sundbyberg, tel. 28 36 21. Månadsmöten hålles i Folkets Hus C-sal, Sundbyberg i regel andra torsdagen i varje månad.
- SÖDERHAMN:** Söderhamns Konvalescentförening. Ordf. Karl Berglund, Åsbäcksgatan 12, Söderhamn.
- UMEÅ:** Konvalescentföreningen Lövsta, Umeå. Ordf. Harald Holm, Box 1836, Holmsund.
- UPSALA LÄN:** Upsala läns konvalescentförening. Ordf. Sven Lindberg, Svarthamn 27, Skutskär. Tel. Harnäs 165. Kassör Syster Karin Dansson, Ulleråkers sjukhus, Upsala. Tel. 384 35.
- VÄSTERBOTTENS LÄN:** Västerbottens Lungsjukas Centralförening. Ordf. Hilding Hedman, Hällnäs, Sanatorium, sekr. Alexander Andersson, Hällnäs Sanatorium.
- VÄSTERVIK:** Västerviks Konvalescentförening för tbc-sjuka. Ordf. Harry Druid, kassör och sekr. Ingvald Axelsson, Ö. Kyrkogatan 49, Västervik.
- VÄSTERÅS:** Västmanlands Konvalescentförening. Ordf. Folke Pettersson, Tomtebo 81, Hallstahammar, kassör Sixten Andersson, Statorvägen 5, Västerås.
- ÖREBRO LÄN:** Örebro Läns Patientförening. Postfack 92, Örebro. Ordf. Alfred Lindahl.
- ÖRNSKÖLDSVIK:** Norra Ängermanlands Konvalescentförening (förening för lungsjuka i Örnsköldsvik med omnejd). Ordf. Teodor Bodin, Box 860, Varvet, Örnsköldsvik, sekr. Erik Nordenkvist, Box 83, Ö-vik och kassör Erik Vestman, Box 56, Sundåsen.

På förekommen anledning

få vi påpeka att korrespondens rörande De Lungsjukas Riksförbund eller Tidskriften Status icke bör adresseras till någon av Förbundets funktionärer personligen utan till Förbundet, resp. tidskriften.

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND.

Tuberkulinreaktionen

(Forts. fr. sid. 10.)

alltså att betrakta som en vaktpost som ropar vakten i gevär för att man skall vidtaga alla åtgärder för att avvärja ett ev. angrepp. Vid en positiv tuberkulinreaktion skall patienten därför undersökas med alla till buds stående medel för att det skall avgöras om det rör sig om ett tuberkulosfall som kräver behandling eller kontroll — eller om det är fråga om en person, som bara reagerar positivt och därför varken behöver behandlas eller kontrolleras, en vanlig frisk människa som har varit smittad och som därför har "antituberkulinet" i sig. Det är samma sak som vid tyfusfall, då blodproven (Vidal-Reaktionen) är positiva långt efter det att patienten förklarats frisk.

Är det därför bra att vara tuberkulinpositiv?

På denna fråga måste man obetingat svara "ja", i synnerhet som förhållandena nu är då vi alla har utsikter att bli tuberkulöst smittade. Den tuberkulinpositive har nämligen motgifter i sig vilket den tuberkulinnegative inte har. Detta har bl. a. Heinbeck påvisat bland norska sjuksköterskor.

Kan en tuberkulinpositiv människa periodvis eller för alltid bli tuberkulinnegativ?

Också denna fråga kan besvaras med "Ja". Att man är tuberkulinnegativ betyder som förut sagt att man inte har något motgift inom sig mot den tuberkulösa infektionen. Bli det en reaktionsförändring i denna riktning är man alltså mera mottaglig för tuberkulos än då man var positiv. Denna ändring kan uppträda efter mässling, lunginflammation och andra akuta sjukdomar men också vid kroniska infektioner hos gamla människor och hos människor vilkas infektion fullständigt är hävd. Om detta sista sker i en förhållandevis låg ålder så bör Calmette vaccination företagas för att skapa ett nytt och gott skydd.

Av det sagda hoppas jag läsarna har fått det intrycket att detta att man är tuberkulinpositiv är en uppmaning till grundlig undersökning för att konstatera om man är sjuk eller blott en positiv "reagent". Den sjuke skall behandlas under det att "reagenten" kan gå från undersökningen i medvetande om att han är långt mindre mottaglig för tuberkulos än den som inte reagerar vid tuberkulinproven, under det att den sistnämnde är helt fri från tuberkelbaciller.

Om reagenten vid en förnyad undersökning befinns vara negativ, bör man skaffa sig klarhet i orsakerna till denna reaktionsförändring och träffa sina dispositioner därefter, men under denna tid är han självklart åter mottaglig för infektion.

Slutligen vill jag säga:

Det är inte bra att vara tuberkulinnegativ när man är omgiven av människor eller djur med tuberkulos, något som vi ständigt är här i landet. Däremot är det bra att vara tuberkulinpositiv utan kliniska och röntgenologiska tecken till tuberkulos, ty det betyder ett relativt skydd mot infektion av tuberkelbaciller — och därför bör den negative göras positiv på ett ofarligt sätt, nämligen genom vaccination enligt Calmettes metod.

(Boserup Minde)

Tuberkulosdödligheten i fjol högst i Norrbottens län.

Enligt Statistiska Centralbyrån var dödligheten i tuberkulos i fjol i flera delar av landet lägre än under näst föregående år även om fjolårets totalsiffra 4,396 var något högre än 1942 års botteniffra 4,345. Per tusen invånare var siffran för de båda åren densamma eller 0,68. I Stockholms stad ökades tuberkulosdödsfallen från 443 till 475 och i Stockholms län från 169 1942 till 175 i fjol. Av fjolårets dödsfall inträffade 2,836 på landsbygden och 1,560 i städer. Promillesiffrorna för landsbygd och städer voro respektive 0,72 och 0,61.

Som vanligt var dödligheten per 1,000 invånare högst i Norrbottens län eller 1,25 och lägst i Malmöhus län eller 0,45. Tuberkulosdödligheten i Norrbottens län har dock under de senaste trettio åren minskats årligen, så även under fjolåret. 1942 års promillesiffra för nämnda län var sålunda 1,32.

Skärmbildsstationer vid karantänplatser för flyktingar. Medicinalstyrelsen har sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på de problem som kunna uppstå i samband med en eventuell flyktingsinvasion vid ett fredsslut, och vissa föreskrifter ha nu också utfärdats. Sålunda har i dagarna direktiv givits rörande omhändertagandet av tuberkulösa, veneriskt och epidemiskt sjuka bland flyktingarna. Med hänsyn till den höga tuberkulosmorbiditeten i grannländerna räknar man med att omkring två procent av flyktingarna skola vara i behov av tuberkulosvård. Vid karantänanstalter skola isoleringsutrymmen, motsvarande 10 procent av karantänlägrets kapacitet, avdelas för detta ändamål. Tuberkuloskontrollen är avsedd att ske redan på karantänplatsen genom skärmbildsundersökning. Från försvarets sjukvårdsförvaltning kan en del både personal och utrustning ställas till förfogande för ändamålet. Det synes ur personell och teknisk synpunkt vara tänkbart att organisera ett tiotal skärmbildsstationer vid karantänplatser.

— ★ —

Allmänheten bör omedelbart lägga bort den dumma och fullkomligt panikartade bacillskräcken och tänka på den grymhet och hjärtlöshet som följer med denna gentemot patienten.

(Överläkare W. Mascher i ett föredrag i Vimmerby.)

Pa 5 dagar
betas m/ll med
SEBUSAN
SVAVELTINKTUR
a 2.50 och 4.50

ETT och ANNAT

Ett litterärt skämt

har på det våldsammaste upprört litterära finsmakare i Australien och i andra hand även i England och Amerika, skriver en signatur i G. P.

Nyligen publicerades en hel diktsamling i ett högmodernt litterärt magasin på andra sidan jordklotet. Dikterna i fråga voro så surrealistiska och svärbegripiga att endast verkligt högtstående esteter fattade dem. Men dessa grepos av förtjusning och diktaren, som uppgavs heta Malley och nyligen ha avlidit, hälsades som Australiens främste moderne skald. Samtidigt trycktes några av dikterna i liknande publikationer i USA och England, där de likaledes rönt stor uppmärksamhet från förstäsiggpåare.

Det hela sprack ömkligen, då det plötsligt befanns att "skalden" icke existerade. Dikterna hade producerats av två australiska soldater en eftermiddag med hjälp av ett lexikon och bl. a. en rapport om dränering, från vilka verk författarna huggit meningar på måfå och sammanställt dem i obegripliga och orimmade men välklingande strofer. I synnerhet sistnämnda rapport hade utgjort råmaterialet till "dikter" om modern kultur, vilka kommit kännarnas hjärtesträngar att dallra. Ilskan över att på detta sätt ha dragits vid näsan är i dag stor hos esteterna och möjligen blir man litet försiktigare nästa gång man upptäcker en skald i Adelaide.

*

— Här går man å städar å skurar å tvättar, så till sist så stryker man väl med.

Växelhistoria.

In på banken kom en kvinna, som skulle lösa en växel.

— Jag skulle lösa en växel.

— Jaha, har ni kanske med någon avis eller något brev som banken sänt er?

— Nääh.

— Vet ni vem som är acceptant?

— ? ? ?

— Vet ni vem som är trassent?

— ? ? ?

— Vet ni kanske vilka namn som står på växeln?

— Nääh.

— Vet ni möjligen när växeln förfaller?

— Nääh.

— Vet ni hur stor växeln är då?

— Så här pass! (Hon visade med händerna huru lång växelblanketten är.)

(Bankvärlden.)

Bara blyghet.

En bonde i Västergötland hade en del grisar, som han gärna ville sälja, men spekulanten var en smula fundersam, då han tyckte att en av grisarna verkade sjuk. Följaktligen ställde han sig lite misstänksam beträffande köpet.

— Va ä de me den där grisen? Han verkar så konstig.

Men bonden, som var angelägen att sälja, svarade:

— Den där! Inte ä han sjuk inte. Han ä bara lite blyger!

— — —

— Hur i all världen kunde du se att det var 36 cyklister?

— Jag räknade ekrarna på fram- och bakhjulen å dividerade dem med 72.

— — —

— På turnén i höstas spelade jag Hamlet.

— Nå, hur gick det?

— Kan du tänka dig — publiken visade ut Shakespeare.

— — —

— Oskar, om du visste en så bra idé jag har haft i huvudet några veckor nu.

— Ut med den med detsamma, annars blir det för långsamt för den att vara så ensam.

— — —

— Varför har du lagt dig till med helkäggt mitt i sommarvärmen?

— Jo, jag fick en fläck på skjortkragen.

Hon: — Vad är det du har i paketet?
Han: — En present till den jag älskar högst på denna jord . . . gissa!

Hon: — Du har varit ute och köpt dig en ny slips igen.

*

Starka karlar.

Vid ett bruk i norra Västmanland har det funnits många starka karlar, berättar en förf. i Säningsmannen. En av dem hette Öberg. Om honom heter det att en timmerstock fick vara hur stor och tung som helst, så bar Öberg den på axeln vart som helst.

Öberg och en annan stark karl, Engelbert, skulle pröva varandras styrka när de lössade ved från en präms. Då den ene lassade på ett lass ved på kärran, tog den andre ett ännu större. Till slut lade Engelbert på ett så stort lass att när han skulle lyfta kärran, gick de grova skaklarna mitt utav, så att han endast fick stumparna i händerna.

Det var vid bruket en kassör som hette Åhrman; han stod och tittade på karlarnas krafttag. Han gick fram till Engelbert och frågade var en sådan stark karl var ifrån. Denne svarade att han var kommen från Färnebo.

— Finns det många sådana bjässar där? undrade Åhrman.

— Jag var sämst utav dem, svarade Engelbert, och därför fick jag åka hemifrån . . .

• AVEN EN SJUKSYSTER SKA LEVA!

Sjukvårdspersonalen . . . har ett fascinerande arbete, men den ber trots det få påpeka, att den är yrkesutövande och ej välgörenhetsutövande!

(26 år, i OBS.)

Schackspalten

Red. av E. Lundin.

FRÅN TURNERINGEN I LIDKÖPING.

En av de mera lovande av nykomlingarna i svenska schackmästargardet är jämtlänningen, numera stockholmare Erik Arnlind. Med endast 22 år på nacken har han redan hunnit erövra Stockholmsmästerskapet, och i Lidköping hemförde han en överlägsen seger i den ena av mästargrupperna. Visserligen förlorade han sarspelet mot den andra gruppsegraren, K. Kust, men denna tillfälliga uppbromsning i frammarschen gör emellertid ingen skada alls. Till den högsta klassen slår han sig förr eller senare bergsäkert fram i alla fall.

Vi återge här ett av Arnlinds bästa partier från Lidköping. Ett starkt kungsangrepp avslutas med en kombination av ovanligt slag.

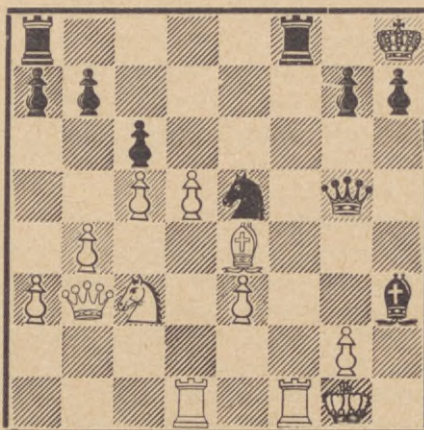
SICILIANSKT PARTI.

H. Carlsson, Järpås.	E. Arnlind, Stockholm.
1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	e7—e6
3. Sb1—c3	d7—d5
4. Lc1—g5	Lf8—b4
5. Sg1—f3	Sb8—d7
6. e2—e3	c7—c6
7. Dd1—c2	Dd8—a5
8. Sf3—d2	0—0
9. Lg5—h4	

Den s. k. Argentinska varianten, där svart nu enligt teorin har tre möjligheter: 9. —, Te8; 9. —, c5 (bäst enligt Aljechin); 9. —, e5. 10. d×e5, Se4. 11. S×e4, d×e4. 12. e6!, Se5! 13. e×f7†, T×f7. 14. 0—0—0, L×c3. 15. D×c3. Vit har de bästa chanserna, Arnlind, som har egen erfarenhet i frågan, kommer här med en fjärde möjlighet.

9. — —	Sf6—e4
10. Sd2×e4	d5×e4
11. Ta1—c1	e6—e5
12. Lf1—e2	e5×d4
13. e3×d4	f7—f5
14. a2—a3	Lb4—d6
15. c4—c5	Ld6—f4
16. b2—b4	Da5—c7

Ställning efter 28. Lf3—e4.

Ej 16. —, D×a3, ty damen går förlorad efter 17. Tb1 jämte 0—0.

17. Lh4—g3	Lf4×g3
18. h2×g3	Sd7—f6
19. Dc2—b3†	Kg8—h8
20. d4—d5	De7—e5!
21. Tc1—d1	f5—f4

Inleder ett mycket starkt angrepp. Det visar sig nu, att de vita figurerna stå så olyckligt posterade att det ej går att organisera ett hållbart försvar.

22. g3×f4	De5×f4
23. 0—0	Df4—g5
24. Tf1—e1	

Det fanns endast följande alternativ: 24. Kh1, Lg4. 25. F3, Dh6†. Kg1, De3†. 27.

Kh1, e×f3. 28. L×f3, Dh6†. 29. Kg1, L×f3. 30. T×f3, Sg4. 31. Th3, Df4! Eller 24. f4, Dg3! Svart hotar nu såväl Lh3 som S×d5.

24. — —	e4—e3
25. Te1—f1	Lc8—h3
26. Le2—f3	Sf6—g4
27. f2×e3	Sg4—e5!
28. Lf3—e4	

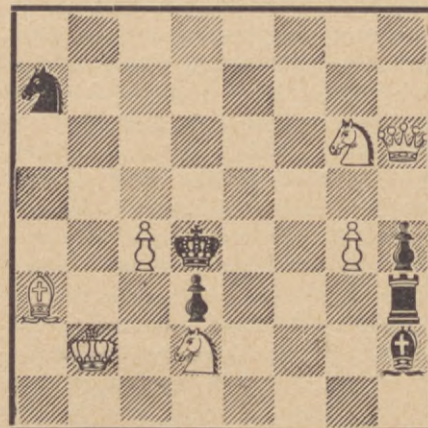
En vacker och tvingande kombination leder nu till matt i några drag.

28. — —	Lh3×g2!
29. Le4×g2	Dg5×e3†
30. Kg1—h1	De3—h6†
31. Kh1—g1	Se5—g4

Uppgivet.

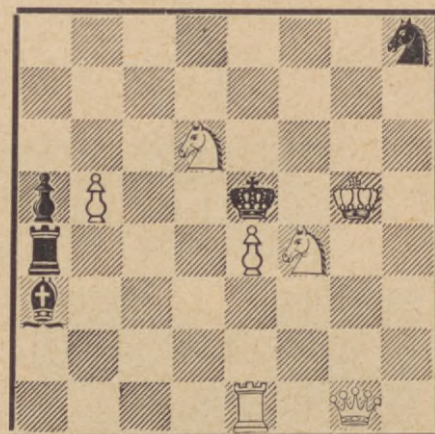
Med detta övertygande parti avslutade Arnlind turneringen och stod som segrande med 8 poäng av 9 möjliga — 2 poäng före närmaste!

Problem N:r 102.
Av A. Stepanov.

Matt i två drag.

Problem N:r 103.
Av R. E. Collville.

Matt i två drag.

Lösning. Problem n:r 101. 1. Da6.

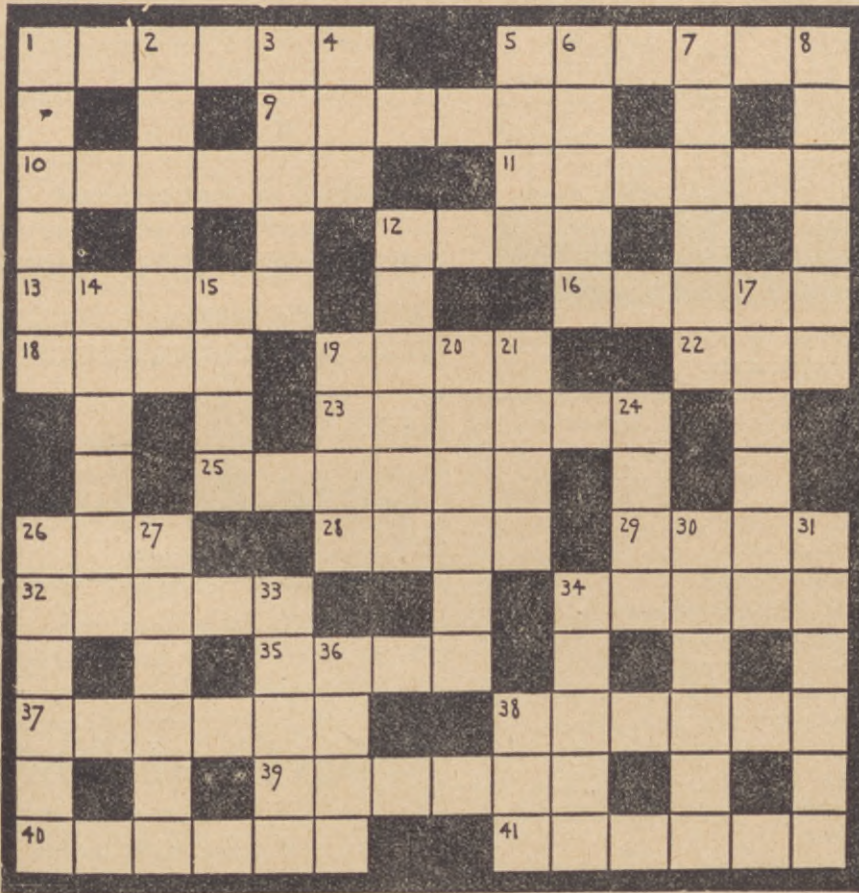

FRUKTINDUSTRI A.B.
POMO

Tel. 10017 ÖREBRO Tel. 16517
GRUNDAD 1911

KORSORD NR 9

VÅGRÄTA ORD.

1. En som gärna stannar vid möbelaffärernas skyltfönster. (6)
5. Är tranan av gamla vanan. (6)
9. Språng. (6)
10. Ge sig av, icke utan en viss värdighet. (6)
11. Tidningarna formligen sletos ur försäljarnas händer . . . (6)
12. Kamp i unga år. (4)
13. Östeuropé. (5)
16. För bonden i triumf till lantbruksutställningen. (5)
18. Inte som andra. (4)
19. Tron är intet — för vanligt folk. (4)
22. Det lägger vi oss i. (3)
23. När du vill ha en styrketår och fjärran från ditt barskåp går och ingen krogdörr öppen står, tack vare mig du tåren får. (6)
25. Blir man kanske ombedd att göra med knäna. (6)
26. Puts. (3)
28. Får ko i form av kaka. (4)

29. Har en ganska dreglig tillvaro. (4)
32. En fredad plats men ett pinsamt tillstånd. (5)
34. Gör tillvaron strax lite gladare. (5)
35. Det nös jag på! (4)
37. En som har fullt med kuponger o t redovisa. (6)
38. En smula flax då och då. (6)
39. Grön herre, skön värre. (6)
40. Äldre typ av försäljare. (6)
41. Påbud. (6)

LODRÄTA ORD.

1. Debutantens mardröm. (6)
2. Egendom som inte är bland de mindre. (6)
3. Tecken på ålderdom i skafferiet. (5)
4. Radiomottagare. (3)
5. Från grannens högtalare, aldrig från ens egen. (4)
6. Gripsholm har en, Hamlet har fem. (5)
7. Är Edvard P. i varje tum. (6)
8. "Vilja vi ha oss en tår uppå tand, då händer ibland

- att människor som vinfat vi pumpa." (6) (Sehlstedt)
12. Ada är Källes, men en inpiskad bov är inte så lätt att —. (6)
 14. Hänger intimt ihop med Hamburg. (6)
 15. Det rullar. (4)
 17. En vind med ens. (6)
 19. Är lätt borta med vinden. (4)
 20. En vacker levande prydnad. (6)
 21. Om folken kunde det! (4)
 24. En andlig med världsliga intressen. (4)
 26. Vår första litteratur. (6)
 27. Följer dig troget, så länge solen lyser. (6)
 30. Är man i sin hobby. (6)
 31. Sagt. (6)
 33. Predikan på blanka vardan. (5)
 34. Han har horn. (5)
 36. Slädparti. (4)
 38. Är paletån som når till tån. (3)

LÖSNINGAR

till korsord nr 9 skola vara oss tillhanda senast den 15 okt. Två pris utdelas på resp. 10 och 5 kr. Lösning i novembernumret.

På förekommen anledning påpekas att varje tävlingskuvert får innehålla endast en lösning liksom att varje tävlingsdeltagare givetvis inte äger rätt att insända mer än ett tävlingskuvert. **Glöm ej att märka kuvertet "Korsord nr 9.**

Lösning till korsord n:r 7.

1:sta pris, 10 kr., till Albert Flint, Högbo Sanatorium, Falun, 2:dra pris, 5 kr. till fru Anna Pålsson, Sanatoriet, Spenshult.

— ★ —

— Kan jag få låna en 25-öres cigarr, men jag vill helst ha den snoppad, för jag har bara två tänder i mun och dom sitter inte mitt emot varandra.

(Söndagsnisse-Strix.)

G Ä V L E

J. HEDMANS LITOGRAFISKA TRYCKERI

Eft. LISA KRUSE

Spec.: Reklam-, Emballagetryck m. m.
Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 28 92

K. E. KLING, Mek. Verkstad

5:te Tvärgatan 1. Tel. 24 21, 54 62, Gävle

Svarvning - Fräsning - Slipning - Fixtu-
rer - Experimentarbeten

Detaljer till Flygplan

Praktiska Byggnadsaktiebolaget

Hamntorget 1 GÄVLE Telefon 29 68

Utför allt inom branschen.
Infordra offert.

Lantmännens Tryckeri

VESTLUND & Co.

N. Kungsgat. 31 - GÄVLE - Tel. 30 83

Specialitet: Tidningar och Tidskrifter

Värme-, vatten- och avloppsledning

Davoust Rörledningsaffär A. B.

Telefon 11 73, 36 73

GÄVLE

Firman etabl. 1899

G Ö T E B O R G

BIRGER ERIKSSON Juvelerare

Engelbrektsгат. 39 B (hörnet av Arkivg.)
Telefon 16 25 05

Förlovningsringar o. Vigslingar

N y s i l v e r

Nya arbeten samt reparationer utföras
fort och till billigaste priser

GYNNA ANNONSÖRERNA!

Söndagsnisse-Strix.

— Om ni säger vad ni heter, så ska
vi underrätta era anhöriga.

— Dom vet vad jag heter.

— — —

— Ska jag spela Konvaljens avsked
för dej?

— Jag tycker inte om den.

— Ska jag spela Tango Jalusie, då?

— Nej, inte den. Den tycker jag om.

— — —

— Näe, Evert har då ingen moral!
Först säger han att han älskar mig och
sen går han å skaffar sej ett barn med
sin fru! —

*

— Vill Ni nu berätta vad Ni vet om Er
mans försvinnande.

— Jo, det var som sagt på morgonen,
jag hade just satt på kaffepannan och
han hade inte varit borta mer än en
halvtimme, förrän han aldrig kom till-
baka mer.

*

Barn äro realister.

Det är den slutsats som kan dras ur
några av de skolanekdoter som vi med
glädje lånat ur Halmstads folkskole-
barns egen tidning, en färgrik publi-
kation med titeln "När vi sitta i vår
bänk". Den har till största delen skri-
vits och ritats av barnen själva, men
fröknarna ha stuckit emellan med ett
och annat:

Fröken berättar: — Och så fick hon
en son, som fick heta Moses, men ef-
tersom Farao befallt att alla nyfödda
gossebarn skulle dödas, så gömde hon
honom i sitt hus så att ingen visste
om honom.

En ivrig röst avbryter: — Nä, men
fröken, hur gjorde hon med barnsvä-
ten? Kunde hon torka den inne? —

— — —

Ordet "själ" förekommer i nybörjar-
nas läsebok. Lärarinnan undrar, om
någon vet vad det är. Det vet lilla
Lena att förklara bra mycket bättre
än fröken.

— Det är det som ska bli ängel av
oss.

*

Revision i en av våra kristidskommis-
sioner. Efter avslutad revision frågar
kassören den myndige revisorn om hans
uppfattning.

— Ja, det var ganska bra, men ni mås-
te försöka pressa ner åkarräkningarna.

— Åkarräkningarna?

— Ja, det förekommer ju utgiften
transport på varje sida, och det blir
bara större och större poster.

*

J Ö N K Ö P I N G

Goda BRÖDTILLVERKNINGAR

av alla slag köper Ni hos

STRANDBERGS BAGERI

Kapellgat. 4 JÖNKÖPING Tel. 25 55

K A L M A R

Montering av gengasaggregat

Förstklassiga bilreparationer

A. B. Sievert & Fornander

KALMAR - Telefoner 7, 215, 15 15

K A R L S K R O N A

Göta Konditori

A. H. HOLMER

Landbrogat. 11 - Karlskrona - Tel. 846

Konditoriet där man trivs

Beställningar å tårter, efterrätter m. m.
utföras till största belåtenhet

Bjelkes Blomsterhandel

Sandbrogatan 3

REKOMMENDERAS

K I R U N A

ALLTID FÄRSKA BAKVERK
KONDITIONER BRÄNDA TOMTEN
(PAUL LÄVÉN)

Tel. 109

Tel. 109

TÅRTOR — EFTERRÄTTER

Bilbesiktningssman E. hade nyligen
en odalman som körkortsaspirant, vil-
ken på E:s fråga vad en röd triangel
betydde svarade att den varnade för
ett riksmoment. Något konfunderad
fortsatte bilbesiktningssmannen förhö-
ret tills det gick upp ett ljus för ho-
nom — aha, riksmomentet var risk-
moment det.

— Nå, vad är det värsta riksmo-
mentet som hr Karlsson kan råka ut
för på vägen, frågade besiktningssman-
nen till sist.

— Ja, de skulle fäll va' landsfiskalen
det.

Det blev körkort.

*

KOLSVÄ

GUTTSTABRYGGERI KOLSVÄ

Rekommenderar sina välkända tillverkningar av **MÅLTIDSDRICKA** tappat å 5 o. 10 liters glasflaskor samt **LÅSKEDRYCKER** och **VICHYVATTEN**
Telefon Kolsva 21

KUNGSBACKA

HJELMFORS GARNER
REKOMMENDERAS
Kemisk tvätt och färgning emottages
Telefon 126.

LJUSDAL

A.-B. C. E. NORDKVIST
Möbelfabrik & affär
För all möblering — Platsens största sortering
Tel. 12 23 Ljusdal Tel. 16 73

LULEÅ

BYGGNADSBOLAGET
BRÖD. HEDSTRÖM & C:o
Tel. 28 19, SVARTÖSTADEN, LULEÅ
Utför: Byggnadsentreprenader av alla slag
Uppsätter villor i funkis- och annan stil efter egna ritningar. — Införda offert.

BRUNNSBORRNINGAR

utföres av
BORRFÖRMAN H. BJURSTEN
Box 524 - L u l e å - Tel. 31 91

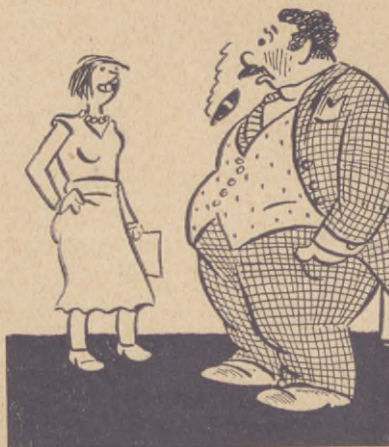
LULEÅ KEMISKA TVÄTT
Smedjegatan 24 Telefon 14 66
L U L E Å
Kemisk tvätt Ångpressning
Ring Ni, så hämta vi!

FIRMA ELEKTRA
Entreprenör för Luleå Stads
Elektricitetsverk
Tel. 2214 (Gunnar Lindström. Tel. 2214
SVARTÖSTADEN
Alla slags elektriska installationer o.
reparationer.

MALMÖ

**MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT**
INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON
— Villa Daisy, Mariedalsvägen —
M A L M Ö Telefon 153 80

TEATERKAFÉET
PILDAMMARNÄ
REKOMMENDERAS
OLGA HELLQVIST

Chefen: — Ni skulle ha varit här klockan nio, fröken.

Fröken: — Vad var det som hände då, då?

*

Naturliga orsaker.

Lärarinnan försöker förklara för barnen vad som menas med "änglavakt".

— Om till exempel en liten gosse faller ut från ett fönster i andra våningen och inte slår sig, vad skulle vi kalla det, Pelle?

— Bonntur, svarar Pelle ivrigt.

— Nå nå, Pelle, så heter det inte. Men vi kan kanske säga att gossen hade tur. Om han nu faller ut ifrån samma fönster en gång till och inte slår sig — vad skulle vi då kalla det?

— En . . . en ovanlig tur, försöker Pelle.

— Jaha, säger fröken. Och om vi nu tänker oss att det sker för tredje gången — vad är det då?

— Då är det träning, fröken!

*

Dansk läsövning.

En gammal negerkvinna kom till guvernören i Tennessee:

— Kjaere guvernör, slipp Sam ut av fengslet.

— Hvorfor er Sam i fengsel?

— Sam stjal meget flesk.

— Er Sam en god neger og en god husbonde?

— Nej, guvernör. Sam dålig neger, og Sam banker stakkars meg når han ikke er i fengsel.

— Men hvorfor vil du ra ha Sam ut av fengsel?

— Jeg vil ha mere flesk!

*

— Har tant varit med i kriget

— Nej, hur så?

— Jo, far sa i går att du var en gammal spärrballong.

NORRKÖPING

Doktor R. FRÖLINDER

SKEPPARGATAN 56

Mottagning:

Månd. o. fred. 10—12 f. m., tisd. o.

torsd. 3—5 e. m., lördagar 1—2 e. m.

Övriga tider enligt överenskommelse per telefon 285 00

Trävaru A.-B. Bröd. Svensson

Östra Järnvägsstationen.

Tel. 202 82 och 205 04. NORRKÖPING

Hyvlade och ohyvlade trävaror samt alla slags list, wallboard, plywood & ved

OSKARSHAMN

**AB SKANDINAVISKA
KORSETTFABRIKEN**
OSKARSHAMN
Tel. 645

Tillverkar och försäljer korsetter
alla slag

ALMQVISTS EFTR.

Järn-, Sport- & Bosättningsaffär

— OSKARSHAMN —

REKOMMENDERAS

Tel. 229 - 257

SKELLEFTEA

SKELLEFTEA

KEMISKA TVÄTTINRÄTTNING

Stationsgatan 14 Telefon 105 52

VID ALL SLAGS TVÄTTNING

FIRMA

W. SANDSTRÖM A.B.

Stationsgat. 22. Tel. 101 01, 105 19

— FRUKTIMPORT —

SUNDSVALL

**Järnkonstruktioner
och smiden**

för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad

Telefoner 47 57, 47 67 — SUNDSVALL

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å **Bergsåkers Travbana,**

Sundsvall, travtävlingar c:a 30 sönd.

under Mars-Oktober 1944. **Totalisator,**

Restauranter, Högtalarmusik. Telefo-

ner: Kontoret 42 70 — Banmäst. 53 30.

GYNNA ANNONSÖRERNA!

U M E Å

HENRIK HARJU — UMEÅ

Rikst. 422 och 423. Lokal: Kungsgat. 63
Färg-, Kemikalie- & Tapetaffär. Avdeln.

för fotografiska artiklar.

Rekommenderar sin sortering av: Färger, Fernissor, Oljor, Falu Rödfärg, Tapeter, Kameror, stor sortering, Förbands- och Sjukvårdsartiklar m. m. Order till landsorten expedieras omgående.

LAPPGUBBENS LINIMENT

En god hjälp mot värk. Lagligen skyddat. 2:75 per flaska, 2 flaskor portofritt.

TEKNISKA FABRIKEN J A H O
UMEÅ Tel. 23 54

Vid besök i Umeå,

bo på

STORA HOTELET
TREVLIKA RUM — GOD MAT
(Inneh. G. Hammarberg)

U P S A L Å

NILS LARMS SPECERIAFFÄR
VALSÄTRA UPSALA

Telefon 42 48.

REKOMMENDERAS

BYGGNADSFIRMA

Albin Ruhngård

Klostergatan 1 Upsala

EDER UNIFORM
KOSTYM eller KAPPA

blir som ny om den kemiskt tvättas hos

AROS Färgeri & Kem. Tvätt.
St. Persgat. 9. — Tel. 39 22

Prenumerera på och annonsera i

Upsala Nya Tidning

Totalupplaga över 33,000 ex.

BETALD ANNONSPATS

V Ä X J Ö

Konditori

JOHN BROQVIST & Co
Kronobergsg. 14 - VÄXJÖ - Tel. 20 20

Stor sortering av Choklad o. Konfekt
Gott kaffe. Hemtrevliga lokaler. Goda
bakverk. Beställn. av allt inom yrket.

Kom ihåg Smålands äldsta tidning
NYA VÄXJÖBLADET
vid prenumeration, annonsering
och trycksaksbeställningar!

BETALD ANNONSPATS

Ö R E B R O

Örebro Lump- & Skrotaffär
Magasin o. Kontor, Triangeln, Örebro
Tel. 130 43

Köper och säljer i parti och minut:
Järn- och Metallskrot samt Lump av
alla slag.

Byggmästare PER KARLSSON
Sveaparken 2 B. Tel. 146 79.

Nybyggnader — Ombyggnader
Reparationer.

C. R. HOLMS SÖNER Plåtslageri
Skebäcksv. 8. Tel. 125 20, bost. 147 98
Ö R E B R O

Utför allt vad till yrket hörer. Om-
sorgsfullt arbete garanteras.
OBS.! BILLIGA PRISER.

KAPPOR OCH KLÄNNINGAR
till fabrikspriser

NORRKÖPINGS KAPPFABRIK
Drottningg. 25, 1 tr. Tel. 150 47

Ö R N S K Ö L D S V I K med O M N E J D

AKTIEBOLAGET MASKINFABRIKEN
I ÖRNSKÖLD SVIK

Tel. 21 35, 23 35. Tel. Bost. 23 95.

Specialité: Reparationer av arbetsma-
skiner för snickerier, skofabriker,
kvarnar och sågverk. Tillverkningar:
Sågverks- och Kvarnmaskiner.

G. W. GRENS
BOSÄTTNINGSAFFÄR
ÖRNSKÖLD SVIK - Tel. 21 24 o. 24 04

Glas - Porslin - Husgerädsartiklar -
Järnvaror - Glödlampor - Armatur
PARTI OCH MINUT

SOFFOR — FÄTÖLJER

Bekväma, rymliga, billiga.

**Möbel
Centrum**

ÖRNSKÖLD SVIK Storgatan 3.
Telefoner 11 65 - 18 15 — Bostad 51 35

Ö R N S K Ö L D S V I K med O M N E J D

Lantmannaskolan i Själevad
avhåller årligen teoretisk vinterkurs
för pojkar under tiden 1 nov.—medio
av april samt tre 3-månaders kurser
för flickor med undervisning i lada-
gårdsskötsel och hushållsarbete m. m.
— Prospekt erh. på begäran —

Vänner av GOTT BRÖD gynna
WEDIN & NORBERGS BAGERI
JÄRVEDSBY. Rt. 20 82

med Edra värda beställningar.
Specialité: JÄRVEDSBYLIMPAN.

J. OLSSONS SKOFABRIK
JÄRVED Tel. 400 22

Försäljer i parti: Skodon, Handskar o.

Sockor av egna tillverkningar.

Ring så avhämta vi Lump,
1096 skrot, stäckylle, metal-
ler, tomglas m. m.
JOHANSSONS
SKROTAFFÄR

Bostad anknytn. Vid Träsliperiet

Ö S T E R S U N D

F Ä R S K A
GRÖNSAKER, BLOMMOR
& PLANTOR

FRITZHEMS TRÄDGÅRD
T o r g e t ÖSTERSUND Tel. 20 67

En ljusning blir det i Eder affär
om Ni anlitar

ELEKTRISKA INSTALLATIONS
A.-B. — Östersund

Vidare upplysningar tel. 23 00.

G U S T A F I I I : S C A F É
Kyrkogatan 66 ÖSTERSUND
Gott kaffe - Te - Choklad - Gott bröd
Läskedrycker - Smörgåsar - Mjök m. m.
Kaffe m. m. utbäres.

— Beställningar kan göras per tel. 853 —

Byggmästare JOHAN ERIKSSON
Ö S T E R S U N D

Bergsgatan 45 Telefon 25 63

Utför nybyggnader och reparationer
I N F O R D R A O F F E R T